

NMHH

Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság

Az Éjjel-nappal Budapest percepciója a befogadók körében (közvélemény- kutatás), valamint a reality valóságábrázolása

NMHH, Műsorfigyelő és –elemző Főosztály, 2017

Tartalomjegyzék

Előszó	3
Bevezetés	4
Az Éjjel-nappal Budapest nézőtáborának nagysága és összetétele	4
A célkutatás legfontosabb paraméterei	8
Az Éjjel-nappal Budapest nézőtáborának fluktuálódása, átstrukturálódása	10
Az Éjjel-nappal Budapest sorozat megítélése	12
A sorozat általános megítélése	12
A sorozat valóságszerűségének megítélése	13
Az Éjjel-nappal Budapest szereplőinek megítélése	15
A szereplők általános megítélése	15
A kedvenc karakterek	16
A női szereplők megítélése	18
A szereplők társadalmi státusza	19
Az Éjjel-nappal Budapest sorozatban szereplő fiatalok életmódjának a megítélése	20
Az emberi kapcsolatok ábrázolása az Éjjel-nappal Budapest sorozatban	23
A párkapcsolatok bemutatása a sorozatban	23
A baráti kapcsolatok bemutatása a sorozatban	24
A konfliktuskezelés, problémamegoldó készség bemutatása a sorozatban	25
A deviáns viselkedési formák megjelenése az Éjjel-nappal Budapest sorozatban	27
A szexualitás megjelenése az Éjjel-nappal Budapest sorozatban	30
Az Éjjel-nappal Budapest sorozat korhatáros vonatkozásai	31
A sorozat tinédzser korú nézői	31
A sorozat korhatári besorolása	32
Vezetői összefoglaló	34

ÉJJEL-NAPPAL BUDAPEST – A VALÓSÁG ÍGÉRETE.....	36
Sorozatok, szappanoperák, reality-k	36
A doku-reality műfaja – „Mindenkiről lehetne egy reality-t csinálni!”	37
Az Éjjel-nappal Budapest.....	39
Egy kvázi közösség	42
Műsorfolyamba ékelődve – akár háttérzajként is – tömegekhez jut(hat) el.....	43
A műsor fogadtatása egy speciális korcsoport, a kamaszok körében.....	43
A háttértelevíziózók.....	44
A fikció határán – Amerikai álom 2.0	45
A műfaj sajátja: a valóság és a fikció határainak feloldása filmes eszközökkel	47
Az amatőrizmus apoteózisa	49
„Legyél te is az ÉNB sztárja!” / „Senki ne dolgozzon!” (Lali)	50
A valóság leegyszerűsítése	53
Egy jobb élet ígérete	54
Összefoglalás	56

Előszó

Kevés televíziós műsor ér meg ezer epizódot. Az RTL Klubon látható Éjjel-nappal Budapest április elején tudta maga mögött ezt a mérföldkövet. A műsorszám abból a szempontból is kitűnik társai közül, hogy szinte a bemutatásától kezdve komoly kritikákat váltott ki a nézőkből. A kifogások lényege abban összegezhető, hogy a szereplők életstílusa eltér a társadalmilag elfogadottól, erősen hedonista, távol áll a munka, a tanulás világától, attól az életvezetéstől, amit a bírálói pártolandónak tartanak a műsor célcsoportja, a tízen-huszonévesek számára. Az NMHH által végzett kérdőíves és fókuszcsoportos kutatások is arra mutattak rá, hogy a kiskorúak védelme szempontjából a megkérdezettek aggályosnak találják a programot. A fentiek arra sarkallták a Médiatanácsot, hogy folyamatos vizsgálat alá vonja a műsorszámot. A rendszeres elemzések számos problémát tártak fel az évek során.

A Médiahatóság legtöbbször a kábítószer használat, a szexualitás és az agresszivitás kifogásolható bemutatási módjai miatt hozott elmarasztaló határozatokat a műsorral összefüggésben – amelyek visszatérő elemeknek számítanak a feldolgozott témák között.

Az ezredik adás mindezek miatt számvetésre ösztönözte a Médiatanácsot, amely szükségesnek látta, hogy egy átfogó elemzés szülessen a műsorról, amely újfent rávilágít a program akut visszasságaira. Az NMHH úgy gondolta, hogy érdemes és szükséges is felhívni a társadalom figyelmét azokra a gondokra, amelyeket a jogszabályok nem rendeznek, mivel túlmutatnak azon a minimumon, amelyet a törvény képvisel.

A Médiatanács két megközelítés alapján igyekezett rávilágítani az Éjjel-nappal Budapest által képviselt „problémacsomagra”, egyrészt egy közvélemény-kutatás segítségével felmérte azokat a befogadói véleményeket, amelyek a műsorszámmal kapcsolatban a magyar társadalomban léteznek, másrészt megpróbálta feltérképezni a program valóságábrázolását, amely számos rosszallást váltott ki a befogadók részéről.

A felmérés és a tanulmány – reményeink szerint – megfelelő támpontként szolgálhat a befogadók számára, mivel felhívja a figyelmet arra, hogy a program milyen potenciális veszélyeket hordoz a védendő korosztály számára.

Bevezetés

A Psyma Hungary Piac- és Közvélemény-kutató Kft. 2017 tavaszán a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság megbízásából felmérést készített az Éjjel-nappal Budapest c. sorozat megítélésével kapcsolatban.

A kutatás során azt próbáltuk meg felmérni, hogy a műsor nézői hogyan értékelik a sorozatot: miben látják az erősségeit és miben a gyengeségeit? Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a műsorszámban szereplő eseményeket és szereplőket mennyire tartják a nézők valóságszerűnek, és a programban bemutatott eseményeket mennyire tartják jellemzőnek a mai (budapesti) fiatalok életére? Milyen magatartás-mintákat, férfi illetve női képeket „olvasnak” ki a műsorból, s ezeket a mintákat mennyire tartják a fiatalabb generációk számára követendőnek?

A felmérés során alapvető kérdésként kezeltük azt is, vajon a felnőtt nézők miképpen vélekednek a műsor gyerekkorú nézőkre gyakorolt hatásairól: ajánlanák-e, hogy tinédzserek is nézzék a műsort, illetve milyen korhatár-besorolással sugároznák a programot.

Az Éjjel-nappal Budapest nézőtáborának nagysága és összetétele

A felmérés két – időben szétvált – kutatási egységből állt. Első lépcsőben, 2017 februárjában, egy 1000 fős felnőtt (18+) lakosságra reprezentatív mintán készült adatfelvétel keretében felmértük, hogy mennyien nézik a műsort, milyen gyakran és a nézők milyen társadalmi-demográfiai csoportokból rekrutálódnak.

Az eredmények azt mutatták, hogy a sorozat – indulása óta – a felnőtt lakosság valamivel több, mint egyharmadát érte el, ennyien vannak olyanok, akik legalább egy-egy részt láttak már belőle. Ha a sorozat követésének gyakorisága alapján próbáljuk meg strukturálni a nézőtábort, akkor azt mondhatjuk, hogy a teljes felnőtt populáción belül a lakosság kb. egytizede tekinthető állandó nézőnek: ők azok, akik ha tehetik, naponta, hetente többször is megnézik a műsort. Ez a szám a nézőtáboron belül 30 százalékos részesedést jelent, tehát tíz sorozatnézőből hárman nézik azt rendszeresebben (**1. táblázat**). A többiek – a felnőtt lakosság egynegyede, illetve a sorozatot nézők 70 százaléka – „lazábban” kapcsolódnak a műsorhoz: van, amikor megnézik egy-egy részt, vagy korábban nézték, de mára – ilyen-olyan okokból – abbahagyták. E csoport esetében sokkal esetlegesebb, hogy jelenleg nézik-e a sorozatot, s ha igen, akkor mikor és milyen gyakorisággal teszik ezt.

1. táblázat: Ön milyen gyakran szokta nézni az RTL Klubon menő Éjjel-nappal Budapest c. sorozatot?
(százalékos megoszlások)

	a teljes felnőtt populáción belül (N=1000)	a nézőtáboron belül (N=363)
„rendszeres” nézők		
ha teheti, minden nap	6	16
hetente vagy hetente többször	5	14
„rendszeres” nézők összesen	11	30
„alkalmi” nézők		
havonta vagy ennél ritkábban	5	15
csak néhány részbe nézett bele eddig	20	55
„alkalmi” nézők összesen	25	70
„rendszeres” és „alkalmi” nézők összesen	36	100
még egyetlen egy részt se látott a sorozatból	64	
összesen („rendszeres” nézők + „alkalmi” nézők + „nem nézők”)	100	

A fogalmi elhatárolást – a „rendszeres” és az „alkalmi” nézők megkülönböztetését – mostantól állandó jelleggel be kívánjuk vonni elemzésünkbe, a „rendszeres” nézők alatt azokat értve, akik állandó jelleggel próbálják a sorozatot követni: naponta, hetente többször, hetente (pl. egyben megnézik interneten a hétvégén). Az „alkalmi” nézők alatt pedig azokat fogjuk érteni, akik már „távolabb” helyezkednek el a sorozattól. Egy részük – a napi sugárzású sorozathoz képest – csak nagyon ritkán néz meg egy-egy adást, pl. havonta, vagy csak bele-belenézett induláskor, de a sorozat nem nyerte el a tetszését, s nem követte nyomon később a sorozatot. Vagy akár korábban rendszeresen nézte a szériát, de mára elvesztette az érdeklődését. Ez a nézői csoport tehát egy viszonylag összetettebb, heterogénebb nézői alcsoportot jelent.

A kutatás indításakor koncepcionális kérdésként merült fel: igazából kit tekintünk a vizsgálat során célcsoportnak? Ugyanis ha csak a sorozat állandó nézőire koncentrálunk, akkor értelemszerűen egy pozitívabb, elfogadóbb nézői környezetet szondáztunk volna meg, hiszen akik a sorozatot nézik, azoknak feltehetően valamilyen szinten tetszik is a műsor. Ha viszont olyanokat vonunk be egy részletesebb felmérésbe, akiknek igazából nincs „testközeli” élményük a műsorszámról, akik

feltehetően csak hallomások alapján közelíthetnek a műsorhoz, azok előítéletesebben foglalhatnak állást. Ezeket a lehetséges torzításokat véleményünk szerint azzal tudjuk a leginkább elkerülni illetve minimalizálni, ha a felmérésbe csak olyan alanyokat vonunk be, akik valamilyen szinten ismerik a produkciót, rövidebb-hosszabb ideig nézik/nézték a sorozatot, legalább egy-egy részt láttak már belőle.

Ha a nézők legfontosabb társadalmi-demográfiai jellemzőit vizsgáljuk, akkor azt lehet megállapítani, hogy a nézővé válást erőteljesen meghatározzák az iskolázottsági (kulturális) hatások. Az Éjjel-nappal Budapest nézőtáborán belül jelentős mértékben felülreprezentáltak az alapfokú végzettséggel (8 általánossal, szakmunkás bizonyítvánnyal) rendelkezők, s különösen a „rendszeres” nézők körében. A sorozat nézőinek „kemény” magját egyértelműen az alapfokú végzettségű réteg alkotja (**2. táblázat**).

Az állandó nézők körében felülreprezentáltak a nők is. Az egyes nézői csoportokban a nézők nemi megoszlása viszonylag kiegyenlített képet mutat, azonban a rendszeres nézők között nagyon domináns a női nézők száma.

A sorozat szereplői Budapesten élnek. Sajátos vonásnak tekinthető, hogy a rendszeres/alkalmi nézők körében relatíve nagyobb súllyal jelentkeznek a kisebb településeken élők. Úgy tűnik, hogy őket nagyobb számban érdekli, hogyan is élhetnek a sorozat fiataljai a „bűnös” városban.

Bár a sorozat szereplői fiatalok, huszonévesek, de érdekes módon életkor szerint jelentős különbségek nem mutatkoznak a nézőtáboron belül, például az érintett, huszonéves korosztály részesedése – adataink szerint – egyáltalán nem meghatározó. A sorozat – a felnőttek körében – mindegyik korosztályt többé-kevésbé azonos mértékben fogja meg, igaz, a rendszeres nézők között a harmincas korosztály valamivel jobban kiemelkedik, az alkalmi nézők csoportjában pedig a 40-es illetve 50-es korosztály tagjai.

Kérdéses, vajon a tinédzser korosztály mennyiben nézi a sorozatot? Jelen felmérés alapján erről nem tudunk megállapításokat tenni, mert a vizsgálat csak a felnőttkorú nézőtábort célozta meg. (A fiatalabb korosztály bevonását a felmérésbe elsősorban az nehezítette, hogy ez a korcsoport csak szülői hozzájárulással vehetett volna részt a kutatásban, s ezt technikailag, a felnőttekéhez hasonló szűrő kérdőívek alkalmazásával, nem tudtuk volna megoldani.)

2. táblázat: A nézőtábor belső társadalmi-demográfiai összetétele
 (%-os megoszlás a társadalmi-demográfiai változók bontásában, N=1000)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen	kontroll-adat*
a kérdezett neme szerint				
férfi	33	51	45	47
nő	67	49	55	53
a kérdezett életkora szerint				
18-29	16	14	14	18
30-39	25	19	21	19
40-49	14	19	17	16
50-59	15	22	20	18
60-xx	29	27	28	29
a kérdezett iskolai végzettsége szerint				
alapfok	73	62	65	51
középfok	22	26	25	31
diploma	5	12	10	18
a kérdezett lakóhelye szerint				
Budapest	8	13	12	18
megyeszékhely	14	16	15	18
egyéb város	47	36	39	35
község	31	35	33	29
összesen	100	100	100	100

* a kontrolladat a teljes felnőtt népesség megoszlását mutatja országosan

A célkutatás legfontosabb paramétere

Mint korábban említettük, a felmérés kétlépcsős kutatást jelentett. A kutatás második szakaszában a vélemények, attitűdök részletesebb megismeréséhez egy külön, telefonos (CATI) célkutatást folytattunk le 2017 márciusában. Összesen 600 telefonos interjút készítettünk. Hogy mindkét „fél” álláspontját jobban megismerhessük, mindkét részmintán belül – „rendszeres” nézők, „alkalmi” nézők – 300-300 interjút folytattunk le. A telefonos kutatás során randomizált telefonszám kiválasztással egy véletlenszerűségeen alapuló mintavétellel dolgoztunk, azzal a kiegészítéssel, hogy az országos reprezentatív mintán lefolytatott „előkutatás” adatai alapján meghatározott peremkvótákat követtünk azért, hogy a társadalmi-demográfiai tényezők mentén olyan struktúrájú nézői mintához juthassunk el, amely jól illeszkedik az Éjjel-nappal Budapest befogadónak való megoszlásához.

Az interjúalanyok szűrése során a nézők meghatározása ugyanazon elvek szerint történt, mint amit az „előkutatás” kapcsán alkalmaztunk („rendszeres” néző = aki naponta, hetente többször, hetente nézi a sorozatot, „alkalmi” néző = aki ennél ritkábban, csak alkalmi jelleggel teszi, de legalább egy-egy részt már látott). A felmérés során előzetesen a következő kvótát határoztuk meg (**3. táblázat**):

3. táblázat: A telefonos célkutatás kiinduló kvótatáblája* (esetszámok)

a sorozat nézésének gyakorisága szerint	
rendszeres néző	300
alkalmi néző	300
a kérdezett neme szerint	
férfi	300
nő	300
a kérdezett életkora szerint	
18-39	225
40-59	225
60-xx	150
a kérdezett iskolai végzettsége szerint	
max. 8 általános vagy szakmunkásképző	360
érettségi vagy felsőfok	240
a kérdezett lakóhelye szerint	

város	400
község	200
összesen	600

** a kvóták meghatározásának bázisát a kutatás első fázisát jelentő 1.000 fős országos reprezentatív mintán lefolytatott adatfelvétel jelentette*

Ahhoz, hogy a célkutatásban szereplők válaszaival valóban reprezentálják az Éjjel-nappal Budapest („rendszeres” és „alkalmi”) nézőinek véleményét, a telefonos kutatás mintáját utólag hozzáigazítottuk (besúlyoztuk) a teljes nézőtáboron belül megfigyelhető megoszlásokhoz. A súlyozás során a következő három alapváltozóval dolgoztunk: a sorozat nézésének gyakorisága, a kérdezett neme és a kérdezett életkora. E két demográfiai változó a két célcsoport vonatkozásában összesen 12 belső súlycellát jelenít meg. (A kisebb elemszámok miatt részletesebb súlyozást nem hajtottunk végre, mert az teljesen felszabdalta és kezelhetetlenné tette volna a mintát.) A súlyozás révén így a minta belső összetétele nem és életkor alapján a teljes („rendszeres” és „alkalmi”) nézőtábor belső összetételét reprezentálja, de a súlyozás révén „beállt” mintakeretek a kérdezettek iskolai végzettsége, illetve lakóhelye vonatkozásában is nagyon jól illeszkednek a várt megoszlásokhoz – lásd erről részletesen a **4. táblázat** utolsó két oszlopát.)

4. táblázat: Az elemzéshez használt adatbázis súlyozott mintája* (esetszámok, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen	kontrolladat**
a kérdezett neme szerint				
férfi	33	51	45	45
nő	67	49	55	55
a kérdezett életkora szerint				
18-39	41	32	35	35
40-59	30	41	37	37
60-xx	29	27	28	28
a kérdezett iskolai végzettsége szerint				
alapfok	67	59	61	65
középfok	26	29	28	25
felsőfok	8	12	11	10

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen	kontrolladat**
a kérdezett lakóhelye szerint				
nagyváros (Budapest, megyeszékhely)	24	30	28	27
kisebb település (város, község)	76	70	72	73
összesen	100	100	100	100

*a súlyozás során használt alapváltozók

**az 1.000 fős országos reprezentatív mintán lefolytatott „elő kutatás” eredményei szerint elvárt megoszlások

Az Éjjel-nappal Budapest nézőtáborának fluktuálódása, átstrukturálódása

Az Éjjel-nappal Budapest sorozat immár négy éve fut az RTL Klub műsorán, közeledik a jubileumi 1000. adás. A sorozat nézői alapvetően már a kezdetektől ott vannak/ott voltak a képernyő előtt, hiszen a felmérésben szereplők majdnem kétharmada már régóta a sorozat nézőjének mondhatja magát, így kellő tapasztalattal is rendelkeznek, ha a műsorszám értékelésére kell vállalkozniuk. Az induláskor belépő nézőkhöz képest az időben utánuk, később belépők száma már jóval csekélyebb. Például az elmúlt év során belépők a teljes nézőtáboron belül csak kb. egytizednyien vannak – igaz, egy már futó sorozatba új nézőként belépni nem is olyan egyszerű feladat (**5. táblázat**). Az indulás alapján egyébként jelentős különbség nem nagyon mutatkozik a két vizsgált – „rendszeres” és „alkalmi” – nézőtábor között: mindkét csoport tagjainak első élményei a programmal kapcsolatban viszonylag koránra datálódnak.

5. táblázat: Ön mikor kezdte el nézni a sorozatot, mikor látta az Éjjel-nappal Budapest első részét?
(százalékos megoszlások, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
kettő vagy több mint két évvel ezelőtt	69	55	59
kb. egy-másfél évvel ezelőtt	20	18	18
kevesebb, mint egy éve (néhány hónapja)	4	12	10
nem tudja, nem emlékszik	7	15	12
összesen	100	100	100

Az időközben bekövetkezett mozgások, lemorzsolódások miatt a két nézői alcsoport egymáshoz viszonyított belső arányában már jelentősebb változások történhettek. Korábban a nézőtáboron belül jóval jelentősebb lehetett a „rendszeres” nézők aránya az „alkalmi” nézőkhöz képest. Ez a belső aránypár 2017 tavaszán 30-70 százalékot mutatott az „alkalmi” nézők javára.

A sorozat indulásakor a műsor nagyobb nézőtábort tudott megmozgatni, s úgy tűnik, hogy az évek múlásával párhuzamosan bizonyos mértékben fogynak a befogadók, csökken az állandó tábor nagysága. Mindezt jól mutatják a műszeres nézettségmérések is, de közvélemény-kutatásunk adatai is ezt jelzik. Az időbeni változásokra direkt is rákérdeztünk, s ez alapján a nézőtáboron belül egyértelműen azok vannak legtöbben, akik a sorozatot ma már ritkábban nézik, mint korábban, pl. induláskor. Ez alapvetően a felmérésben „alkalmi” nézőtáborként definiált szegmensre igaz, s ebben a csoportban vannak olyanok is, akik már abba is hagyták a műsor követését (**6. táblázat**).

6. táblázat: A nézési gyakoriság változása a megkérdezettek válaszai alapján
(százalékos megoszlások, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
mostanában gyakrabban nézem a sorozatot, mint régebben	19	0	6
kb. ugyanolyan gyakran nézem most is, mint régebben	52	18	28
mostanában ritkábban nézem a sorozatot, mint régebben	28	59	49
ma már egyáltalán nem nézem a sorozatot	0	21	15
nem tudja, nincs válasz	2	2	2
összesen	100	100	100

A nézőtábor az idő múlásával óhatatlanul is fluktuálódik, jönnek új nézők, távoznak régiek. A belső mozgások egyenlege azt mutatja, hogy a nézőtáborból kilépők száma nagyobb, mint a belépőké. A „rendszeres” nézőkön belül van meg az a mag, amely kitart a műsor mellett. Ők továbbra is ugyanolyan gyakran nézik a műsort, mint korábban vagy még gyakrabban is. Az adatok társadalmi-demográfiai bontása azt mutatja, hogy ebben a „kemény” magban egyre meghatározóbb a nők részaránya (az új belépők között is ők vannak többségben és ők a legkitartóbbak is). Fontos azonban megjegyezni, hogy ebben a „rendszeres” nézői csoportban is van egy olyan alcsoport, s nem is kicsi, amelynek tagjai az induláshoz képest ma már ritkábban ülnek le a képernyő elé, hogy megnézzék az Éjjel-nappal Budapest legújabb epizódjait.

Az Éjjel-nappal Budapest sorozat megítélése

A sorozat általános megítélése

A sorozat általános értékelésekor jelentősen elválik egymástól a „rendszeres” és az „alkalmi” nézők véleménye. Ez talán nem is annyira meglepő, hiszen valamifajta pozitív benyomás, attitűd mindenképpen szükséges egy széria rendszeresebb követéséhez. De érdemes azt is megnézni, hogy miképpen vélekednek a műsorszámról a tőle „messzebb” álló kérdezettek.

Az állandó nézők körében legtöbben a műsor szórakoztató jellegét emelik ki pozitív értelemben, ez vonzza őket leginkább a képernyő elé. Egy ötfokú skálán értékelve a műsorszámot (5=nagyon szórakoztató, 1=egyáltalán nem szórakoztató), a „rendszeres” nézők háromnegyede ad 4-es vagy 5-ös osztályzatot a szórakoztató jellegre (77%). A „rendszeres” nézők valamennyire izgalmasnak és érdekfeszítőnek is látják a műsort, de nem ez a legmeghatározóbb élményük a sorozattal kapcsolatban (55%). Abban viszont viszonylag nagyfokú egyetértés van, hogy a széria – szerintük – nem mondható ízléstelennek vagy közönségesnek. Akik úgy érzik, hogy igen, azok csak 20 százaléknyan vannak ebben a nézői csoportban (**7. táblázat**).

Az „alkalmi” nézők körében már merőben más adatok jelentkeznek, így könnyen adódik a következtetés, hogy ez a nézői alcsoport miért nem nézi annyira a sorozatot. A szórakoztató faktort körükben csak 29 százaléknyan érzékelik/érezkelték, az izgalmi faktort pedig mindössze 15 százaléknyan. Ezek hiányában pedig érthető módon nem érznek késztetést arra, hogy a műsort állandó jelleggel nézzék. Mindez a kritikusabb hozzáállás azonban nem viszi el az „alkalmi” nézőket odáig, hogy teljesen elítéljék a műsorszámot, és sommásan azt mondják, hogy mindaz, ami ott látható, ízléstelen vagy közönséges volna. Igaz, valamivel többen vannak azon a véleményen, hogy a program inkább ízléstelen illetve közönséges (35%), mintsem szórakoztató vagy érdekfeszítő, de ez az arány nem mondható kiugróan magasnak.

A sorozat általános megítélése tehát viszonylag „szélsőséesebb” véleménycsoportba sorolja a megkérdezetteket. A „rendszeres” nézők értelemszerűen inkább pozitívan viszonyulnak a szériához, találnak olyan cselekményt, szereplőt, hangulatot stb., ami a programhoz kapcsolja őket. Az „alkalmi” nézők viszont nem találják meg ezeket a plusz motivációkat, így ők „távolabb”, „messzebb” pozícionálják magukat a műsorszámától.

7. táblázat: Az Éjjel-nappal Budapest. c. sorozat általános megítélése: a következő tulajdonságok mennyire jellemzőek a műsorra (1: egyáltalán nem jellemző, 5: nagyon jellemző)?

(azok százalékos aránya, akik 4-es vagy 5-ös osztályzatot adtak, illetve zárójelben az ötfokú skálán adott osztályzat átlagai olvashatók)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
szórakoztató	77 (4,16)	29 (2,74)	43 (3,17)
izgalmas, érdekfeszítő	55 (3,69)	15 (2,34)	27 (2,74)
ízléstelen, közönséges	20 (2,57)	35 (3,08)	30 (2,93)

A sorozat valóságszerűségének megítélése

A sorozat valóságszerű elemei bizonyos esetekben megosztják a kérdezetteket, egyes esetekben viszont viszonylag egységesen foglalnak állást ezekben a kérdésekben a „rendszeres” és az „alkalmi” nézők. Ezt a megítélésbeli szempontot azért érdemes külön is vizsgálni, mert a valóságszerűség megléte vagy hiánya elvileg nem determinálja, hogy valaki éppen néz-e egy sorozatot vagy sem. Igaz, a valószerűség megítélésének kérdése minden bizonnyal más hangsúllyal jelentkezik egy reality típusú műsornál, mint például egy kimondottan fikciós jellegű szériánál.

A „rendszeres” nézők többsége inkább úgy nézi a sorozatot, mintha az a valóság valamiféle leképeződése volna. Ebben a nézői csoportban a megkérdezettek 59 százaléka tartja (nagyon) jellemzőnek a sorozatra, hogy az a valóságot próbálja meg tükrözni (**8. táblázat**), s ez a vélemény a nézőtáboron belül a nők, az idősebbek, az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők és a kisebb településeken élők esetében még ennél is gyakrabban figyelhető meg.

Az „alkalmi” nézőkben már nagyobbak a kételyek, s ez a nézői csoport a valóság követésének szándékát vagy annak megvalósulását kevésbé érzékeli a sorozatban. A műsorszámban szereplő eseményeket, cselekményszálakat összességében csak 31 százalékuk gondolja (nagyon) valóságosnak. Ha valaki ezen a véleményen van ebben a nézői csoportban, akkor az itt is inkább a női nézők körében figyelhető meg.

8. táblázat: Az Éjjel-nappal Budapest. c. sorozat valóságszerűségének megítélése

(azok százalékos aránya, akik 4-es vagy 5-ös osztályzatot adtak, illetve zárójelben az ötfokú skálán adott osztályzat átlagai olvashatók)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
a valóságot tükrözi	59 (3,85)	31 (2,91)	40 (3,19)

A produkció valóságyszerűségének értékelése eltérő álláspontra helyezi tehát a két vizsgált nézőtábor. A „rendszeres” nézők nagy részének tetszik, amit lát, s az esetek nagy részében úgy gondolják, hogy ez egyben valamennyire a valóság is. Az „alkalmi” nézőknek kevésbé tetszik a műsorszám, nem is nagyon nézik, s feltehetően részben azért sem, mert úgy gondolják, hogy amit ott bemutatnak, az nem tükrözi a valóságot.

Pedig a műsor dokumentum, reality jellege önmagában kifejezetten erősíthetné ezt az érzést a nézőben. S biztos, hogy ez hatással is van a befogadók egy részére. Maga a szereplőválasztás, s az a tény is, hogy a szereplők fikciós nevükön intenzív Facebook-os jelenléttel rendelkeznek, ugyancsak erősíthetné azt az érzést, hogy a néző mintha a valóságot látná: a figurák olyanoknak tűnnek, mintha már-már a valóságból lépnének át a programba. A nézők túlnyomó többsége azonban el tud emelkedni ettől a szinttől. Lehet, hogy sokan a történetet, a történetvezetést valóságyszerűnek tartják, de ha csak a protagonistákra koncentrálnak, akkor már inkább fikciós műfajként tekintenek a sorozatra.

Abban teljes az egyetértés a megkérdezettek (a „rendszeres” és az „alkalmi” nézők) körében, hogy alapvetően amatőr szereplők játsszák a műsorban megjelenő karaktereket (87%). De lényegében abban is, hogy ezek – az amatőr színészek által bemutatott – karakterek a forgatókönyvírók által kitalált, megkonstruált alakok, tehát gyakran a képzelet szüleményei (71%).

A műsor doku jellege és a szereplők intenzív Facebook-os megjelenése alapján a nézők ennek ellenkezőjét is gondolhatnák. Összességében a befogadók egynegyede-egyötöde éli úgy meg, hogy az amatőr szereplők a produkcióban a saját életükbe engednek bebocsátást. A szerepek és a szereplők ilyenfajta közvetlen megfeleltetése leginkább az idősebb és alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező nézők körében figyelhető meg: körükben minden harmadik illetve minden negyedik néző gondolja azt, hogy ezek a szereplők lényegében önmagukat játsszák el a kamera előtt. (A szereplők, a karakterek megítélésével a következő fejezetben még részletesebben fogunk foglalkozni.)

A sorozat valóságyszerűségének megítéléséhez kapcsolódhat, vajon a megkérdezettek szerint a műsorszámban bemutatott életforma mennyire van/lehet jelen a mai budapesti fiatalok körében? A megkérdezettek kb. kétharmada van azon a véleményen, hogy a budapesti fiatalok legalább fele ilyen életmódot, életstílust folytathat, s elsősorban a „rendszeres” nézők gondolják ezt, akik amúgy is gyakran úgy dekódolják a sorozatot, mintha a valóságot látnák. Körükben alig-alig vannak olyanok, akik szerint ez az életforma csak elszigetelt jelenség lehet a budapesti fiatalok körében (**9. táblázat**). Az „alkalmi” nézők már nagyobb számban gondolják ezt, összhangban azzal, hogy körükben a sorozat valóságyszerűségében is kevesebben hisznek. De azért még ők is sok esetben elismerik: nem kizárt, hogy a többség valószínűleg így élhet.

E kérdés kapcsán a válaszokat nagyon erőteljesen meghatározza a nézők életkora: minél fiatalabb nézőről van szó, annál valószínűbb, hogy a kért azon az állásponton van, hogy ez az életmód a budapesti fiatalok nagy részére jellemző lehet. A középkorúak és az idősebb korosztály tagjai már kevésbé gondolják ezt.

9. táblázat: Ön hogy gondolja, a budapesti fiatalok mekkora hányada folytat olyan életmódot, életstílust, mint a sorozatban szereplő fiatalok?
(százalékos megoszlások, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
túlnyomó többség	13	14	14
többség	30	22	25
kb. fele	29	27	28
kisebb rész	8	24	19
csak nagyon kevesen	7	6	6
nem tudja, nincs válasz	14	6	8
összesen	100	100	100

Az Éjjel-nappal Budapest szereplőinek megítélése

A szereplők általános megítélése

Ebben a részben azt próbáljuk meg bemutatni, hogy a kérdezettek szerint a műsor készítői a szereplők értékvilágát, értékválasztását milyen attribútumokkal ruházzák fel. Míg a sorozat általános megítélésénél – ami alapvetően azt mérte, hogy mennyire tetszik vagy éppen nem tetszik a sorozat – jelentősen elválik egymástól a két nézői alcsoport megítélése, a szereplők értékelésekor már sokkal több a hasonlóság, az egybeesés. A vélemények közeledése értelmezésünkben azt jelenti, hogy itt az értékelés tényszerűbb alapokon állhat, elsősorban a szereplők jellemének meghatározásáról alkotnak véleményt a kérdezettek, s csak másodsorban arról, hogy ezek a karakterek éppen tetszenek-e a számukra vagy sem. (Tetszésüket illetve nem tetszésüket inkább azzal juttathatják érvényre, hogy gyakran vagy éppen ritkán nézik a sorozatot.)

A szereplők értékelésekor a kérdezetteket arra kértük, mondják meg, hogy az általunk meghatározott értékeket, magatartásformákat mennyire tartják jellemzőnek a műsorban szereplő fiatalok többségére. (Itt is 1-5-ig terjedő skála segítségével adhattak választ a kérdezettek, 1=egyáltalán nem jellemző, 5=nagyon jellemző.)

Az adatok azt mutatják, hogy a nézők szerint a fiatalokat leginkább a szórakozás, a közös bulizás kapcsolja össze. Ennek állandó (talán túlzott) jelenlétét a műsorszámban a nézők 67 százaléka emeli ki (**10. táblázat**). Az is általános, többségi véleménynek tekinthető, hogy a fiatalok nem felelősségtudatosak. A megfontoltság, a felelősségvállalás erőteljesebb megjelenését a karakterekben

csak a nézők 18 százaléka látja. S ugyancsak kevesen emelik ki a szereplők kapcsán azt, hogy pozitívan állnak a munka világához, szeretnek dolgozni (15%).

Ezeknek az alaptulajdonságoknak az értékelésében többé-kevésbé konszenzus van a megkérdezettek körében. A másik három vizsgált állítás esetében viszont már megosztottabbak az interjúalanyok, ezekkel az állításokkal inkább az „alkalmi” nézők tudnak azonosulni.

E megosztottság ellenére jelentősnek mondható azok aránya, akik a sorozatban megjelenő fiatalokat alapvetően „léháknak, könnyelműeknek” (47%), „erőszakosaknak” (43%), illetve „öntörvényűeknek, normasértőeknek” (42%) látják. Ezeknek a tulajdonságoknak a sorozatban való megjelenése valamivel kevésbé vonatkoztatható általában a programban szereplő fiatalok összességére, valószínűleg azért, mert a kérdezettek szerint inkább egy-egy szereplő karakteréhez kapcsolódhatnak vagy bizonyos szereplő csoportokhoz (pl. az „erőszakosság” talán a férfi karakterekhez passzolhat inkább).

10. táblázat: Az Éjjel-nappal Budapest c. sorozat szereplőinek általános megítélése: a következő tulajdonságok mennyire jellemzőek a műsorban szereplő fiatalok többségére (1: egyáltalán nem jellemző, 5: nagyon jellemző)?

(azok százalékos aránya, akik 4-es vagy 5-ös osztályzatot adtak, illetve zárójelben az ötfokú skálán adott osztályzat átlagai olvashatók)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
állandóan szórakoznak, buliznak	69 (4,05)	67 (3,99)	67 (4,00)
léhák, könnyelműek	40 (3,30)	50 (3,57)	47 (3,49)
erőszakosak, veszekedősek	34 (3,10)	47 (3,50)	43 (3,38)
öntörvényűek, normasértőek, nem tanulnak a hibáikból	39 (3,25)	43 (3,43)	42 (3,38)
megfontoltak, felelősségteljesek	26 (2,95)	14 (2,42)	17 (2,58)
szeretnek dolgozni	24 (2,86)	11 (2,22)	15 (2,42)

A kedvenc karakterek

A sorozat abban az értelemben kiegyensúlyozott nemi reprezentációt mutat, hogy a stáblistát olvasva a szereplők között kb. fele-fele arányban jelennek meg férfi és női karakterek. A nézői visszajelzések alapján viszont úgy tűnik, hogy a férfi és a női karakterek emocionális értékelése már nagyon különböző: a kedvenc szereplők szinte kivétel nélkül férfiak. Igaz, összességében viszonylag keveseknek van kedvenc karaktere a szériában (37%) – legnagyobb számban még az alapfokú végzettségű nézők találnak kedvenct a sorozatban. Ez az alacsonyabb szám alapvetően abból fakad, hogy az „alkalmi” nézők nem tudnak/tudtak ilyenfajta érzelmi viszonyulást kialakítani senkivel a sorozatból (csak 25 százalékuknak van kedvence). A „rendszeres” nézők körében ez a fajta személyi kapcsolódás már sokkal erőteljesebb, s ebben a nézői alcsoportban a kérdezettek 64 százalékának

van is kedvenc szereplője. (Tekintettel arra, hogy az „alkalmi” nézők körében csak kisebb említési arányok jelentkeznek, ebben a fejezetben a két nézői alcsoport válaszait gyakran összevontan mutatjuk be.)

Ennek az érzelmi viszonyulásnak a mélysége, intenzitása nézőnként különböző. Van, akire nagyon nagy hatással van, ha a kedvenc karakterével például valamilyen rossz dolog történik a műsorban. Ez a néző hétköznapi életére is jelentősebb befolyással van, rosszkedvű lesz tőle (8%). Van, akire ugyancsak negatív hatással van mindez, de csak kismértékben (36%). Összességében tehát a nézők – pontosabban a kedvenc karakterrel rendelkező nézők – körülbelül felének (44%) hétköznapi életébe szoktak beszüremkedni ezek a negatív hatások, de körülbelül ugyanennyien már intaktabbnak mutatkoznak ebben a vonatkozásban (55%). A kérdezettek neme alapvetően meghatározza ennek az érzelmi viszonyulásnak az intenzitását. A női nézők 53 százaléka mondja azt, hogy a kedvenc karakterével történő események kihatással vannak a mindennapjaira is. A férfi nézők körében ugyanezt csak 28 százaléknyan mondják (vagy legalábbis ennyien „vallják be”).

A kedvenc karakterekkel kapcsolatban konkrét neveket említhettek a kérdezettek. A kérdésre válaszolva egy kedvenc nevét vártuk, de az esetek kb. egyötödében a válaszadók több karaktert is szóba hoztak, így ezeket az említéseket is összesítettük. A kedvencek listáján alapvetően két szereplő dominál: Lali és Joe, ők ketten a „szavazatok” mintegy négyötödét tudhatják a magukénak. Az adatok azt mutatják, hogy a kedvencek rangsorában az első három helyen csak férfi szereplő található, az első öt helyből pedig négy kapcsolódik férfi karakterhez (**11. táblázat**).

11. táblázat: A sorozatban név szerint kik a nézők kedvenc szereplői

(százalékos arányok azok körében, akiknek van kedvencük,
és a kérdésre érdemben nevet is tudtak mondani, N=196))

	első helyen említette	ha több nevet is említett, a nyitott kérdésre válaszolva összesen ennyien mondták ezt a nevet
Lali	37	42
Joe	34	41
Gábor	10	16
Barbie	6	9
Kristóf	5	6
Alexa	3	6
Paula	1	1
Zsófi	1	1
Maya	1	1
Bécy	1	1

Gréti	0	1
Karola	0	1
Karesz	0	1
Marci	0	1
összesen	100	-

a második oszlop végösszege azért több mint 100%, mert voltak, akik több kedvencet is megemlítettek

Ha a számokat összesítjük, akkor az derül ki, hogy a kedvenc karakterek az esetek kb. kilenctizedében férfi szereplők (az első helyen való említések esetén ez az érték 87%, az összes említés esetében pedig 90%). A „rendszeres” nézők körében egy árnyalattal kisebb ez a fajta férfi „túlsúly”, de alapvetően itt is ők vezetnek (első helyen: 80%, összesítve: 84%).

Ezt a fajta férfi dominanciát csak részben lehet azzal magyarázni, hogy a nézőtáboron belül felülreprezentáltak a nők, akik talán óhatatlanul is inkább a férfi karakterekben keresik és találják meg a kedvencüket. Ez az előzetesen várt összefüggés egyébként nem is állja meg a helyét teljesen, mert a felmérés adatai azt mutatják, hogy a rendszeres nézőkön belül pont a női nézők azok, akik bár alapvetően férfi kedvencet választanak, még viszonylag nagyobb számban említenek női kedvenc karaktereket (első helyen: 26%, összesítve: 20%). Ahhoz, hogy összességében ilyen „egyoldalú” legyen a kedvencek listája, ahhoz a férfi nézők válaszai is kellenek, akik egyértelműen a férfi karakterekkel azonosulnak leginkább.

Mindezek az adatok arra engednek következtetni, hogy a sorozatban a férfi karakterek megjelenítése a női karakterekhez képest sokkal erőteljesebb. Szerethetőbbek ezek a figurák, dominánsabbak is, uralják a képernyőt, a történések alakulásában nagyobb szerep juthat a számukra. A női szereplők hozzájuk képest mintha csak kiegészítő jelleggel jelennének meg.

A női szereplők megítélése

A női karakterek közül legtöbbször Barbie és Alexa nevét hozzák szóba, de összességében csak nagyon kevesen említik meg őket is.

A női szereplők háttérbe szorulásában talán szerepet játszik az is, hogy a női karakterek kevésbé kidolgozottak, megjelenítésük a férfiakkhoz képest homogénebb, egysíkúbb. A nézők nagy része úgy gondolja, hogy ezek a női karakterek inkább „cicababásak” (54%), s különösen a sorozatot rendszeresen néző férfiak gondolják ezt nagy számban (70%).

Összességében a női szereplőket sokan „könnyűvérűeknek” (50%) vagy „naivaknak” tartják (44%). Hiányoznak az olyan női karakterek, akik inkább „gondoskodóak, melegszívűek”. Ilyen típusú női karaktereket csak 29 százaléknál érzékelnek a műsorban (**12. táblázat**).

12. táblázat: Az Éjjel-nappal Budapest c. sorozat női szereplőinek megítélése: a következő tulajdonságok mennyire jellemzőek a műsorban szereplő nők többségére (1: egyáltalán nem jellemző, 5: nagyon jellemző)?

(azok százalékos aránya, akik 4-es vagy 5-ös osztályzatot adtak, illetve zárójelben az ötfokú skálán adott osztályzat átlagai olvashatók)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
cicababák	56 (3,57)	53 (3,63)	54 (3,61)
könnyűvérűek	48 (3,37)	50 (3,61)	50 (3,53)
naivak	46 (3,37)	43 (3,47)	44 (3,44)
gondoskodók, melegszívűek	46 (3,41)	21 (2,65)	29 (2,89)

A szereplők értékelésekor a „rendszeres” és az „alkalmi” nézők – többé-kevésbé – hasonló véleményen vannak. Ez a női karakterek megítélésénél is megfigyelhető, a „gondoskodó, melegszívű” típus kivételével. Ez a karakter a „rendszeres” nézők szerint inkább jelen van a műsorszámban (46%), az „alkalmi” nézők szerint pedig nem annyira (21%).

Ennek a szempontnak a megítélésében erőteljes differenciáló szerepe van annak is, hogy a kérdezett milyen nemű. A nők inkább érzékelik a műsorban ezt a karaktert is, a férfiak már kevésbé.

A szereplők társadalmi státusza

A sorozat szereplőinek demográfiai jellemvonásai adottak: huszonéves fiatalok, akik a fővárosban élnek, dolgoznak, általában szinglik vagy párkapcsolatban élnek. Kérdéses, hogy ezen alapadottságokon túl a nézők a társadalmi státusz, a vagyoni helyzet, az életstílus alapján hogyan pozicionálják a programbeli szereplőket: inkább a felsőbb társadalmi státuszúakhoz kapcsolják őket, vagy inkább középre teszik őket vagy éppen lejjebb?

A felmérés tanúsága szerint a megkérdezettek a műsorbeli szereplők társadalmi státuszát inkább középre illetve valamivel az alá helyezik (**13. táblázat**). A nézők fele-kétharmada a társadalmi csoport-hovatartozását mérni kívánó ötfokozatú rendszerben a szereplőket a harmadik szintre helyezik (a skála megfogalmazása szerint a középosztályba), és elsősorban a „rendszeres” nézők.

A nézők egynegyede-egyötöde pedig a negyedik szintre (a skála megfogalmazása szerint az alsó középosztályba), s elsősorban az „alkalmi” nézők. Összességében viszonylag ritka, hogy valaki a társadalmi státuszt illetően nagyon felülre vagy nagyon alulra pozicionálja a szereplőket.

13. táblázat: A nézők hogyan jellemzik a sorozatban szereplő fiatalok társadalmi helyzetét?

(százalékos megoszlások, N=600)

a többség tartozik	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
a legfelső osztályba	3	2	3
a felső középosztályba	11	17	15
a középosztályba	65	51	55
az alsó középosztályba	16	22	20
a legalsó osztályba	1	4	3
nem tudja, nincs válasz	3	3	3
összesen	100	100	100

Az Éjjel-nappal Budapest sorozatban szereplő fiatalok életmódjának a megítélése

Már a szereplők tulajdonságainak az értékelése is érintett életmódbeli, életstílusbeli elemeket, s ezekről gyakran negatívan nyilatkoztak a kérdezettek (bulizás, könnyelműség, nem szeretnek dolgozni stb.). Ha elemelkedünk a konkrét szereplők jellemvonásainak szintjétől, s általában a műsorszámban bemutatott fiatalok életmódjáról kérdezzük az interjúalanyokat, akkor ugyancsak nagyon kritikus véleményeket hallhatunk mind a „rendszeres”, mind az „alkalmi” nézőktől.

Azt az életmódot, életstílust, ami a programban megjelenik, a megkérdezettek túlnyomó többsége nem tartja elfogadhatónak. A válaszadók egyöntetűen foglalnak állást ebben a tekintetben: 83 százalék szerint ez egyáltalán nem szolgálhat mintául a fiatalok számára. Még a „rendszeres” nézők 70 százaléka is azon a véleményen van, hogy ez az életmód, életstílus a mai fiatalok számára nem példaértékű, követendő, s mindössze 21 százalékuk van ezzel ellentétes állásponton (**14. táblázat**).

14. táblázat: A műsorban szereplő fiatalok életmódjának, életstílusának az értékelése

(százalékos megoszlások, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
a mai fiatalok számára ezt az életmódot, életstílust inkább követendőnek, példaértékűnek tartja	21	6	10
a mai fiatalok számára ezt az életmódot, életstílust inkább nem tartja követendőnek, példaértékűnek	70	88	83
nem tudja, nincs válasz	9	6	7
összesen	100	100	100

Ugyanígy nagyon egységesen nyilatkoznak a kérdezettek, amikor a fiataloknak a munkához való hozzáállását kell értékelniük. A túlnyomó többség egyértelműen kritikus hangot üt meg azzal kapcsolatban, ahogy a sorozat a fiatalok munkához való viszonyulását mutatja be (82%). A „rendszeres” nézők ebben a tekintetben is osztják a többségi véleményt: ez a fajta hozzáállás szerintük sem követendő a mai fiatalok számára (69% – **15. táblázat**). Mindezek az adatok összhangban vannak azzal, amit a szereplők közvetlen értékelésekor tapasztalhattunk: a kérdezettek szerint ezek a fiatalok mennyire (nem) szeretnek dolgozni. (Csak kevesen mondták azt, hogy a munka szeretete – mint alapmotívum – a szereplők többségénél megjelenik.)

15. táblázat: A műsorban szereplő fiatalok munkához való hozzáállásának az értékelése

(százalékos megoszlások, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
a mai fiatalok számára ezt a hozzáállást inkább követendőnek, példaértékűnek tartja	26	9	14
a mai fiatalok számára ezt a hozzáállást inkább nem tartja követendőnek, példaértékűnek	69	87	82
nem tudja, nincs válasz	4	4	4
összesen	100	100	100

Ezek a fenntartások a sorozatban bemutatott életmóddal kapcsolatban nemcsak elvi kinyilatkoztatások a nézők részéről. Ha saját magukra gondolnak, hogy ők maguk szívesen élnének-e úgy, ahogy a képzeletbeli fiatalok, a többség kategorikusan azon az állásponton van, hogy nem. A megkérdezettek 73 százaléka mondja azt, hogy ha most járna a húszas éveiben – ugyanúgy, mint a szereplők – egyáltalán nem szeretne úgy élni, ahogy a sorozat fiataljai (**16. táblázat**). 25 százaléknál nagyobb arányban van a gondolat, hogy talán érdemes volna ezt valamennyire kipróbálni (22 százaléknál nagyobb arányban szeretnék így élni, 3 százaléknál nagyobb arányban pedig nagyon).

16. táblázat: A nézők – ha most lennének a húszas éveikben – mennyire szeretnék úgy élni, mint a sorozatban szereplő fiatalok többsége?

(százalékos megoszlások, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
nagyon	5	2	3
kicsit	35	17	22
egyáltalán nem	59	80	73
nem tudja, nincs válasz	2	2	2
összesen	100	100	100

A sorozat „rendszeres” nézőiben ez az igény az átlagosnál valamivel erőteljesebb (nagyon: 5%, kicsit: 35%), de a többség itt is inkább elutasítja – saját magára vonatkozóan – ezt a fajta életmódot (59%). Igaz, a „rendszeres” nézők csoportján belül vannak olyan társadalmi-demográfiai alcsoportok, ahol ez az arány már átbillen, így például a sorozatot „rendszeresen” néző férfiak vagy a 18-29 éves korosztály tagjai nyitottabbnak mutatkoznak a műsorban bemutatott életforma iránt (51-51%). A sorozatot „rendszeresen” néző férfiakhoz képest a nők már jóval kisebb számban élnének a programban bemutatott módon (32%), s ugyanez mondható el a 60 évnél idősebbekről is (24%).

Ezek a társadalmi-demográfiai eltérések az „alkalmi” nézők körében is megfigyelhetők. Mindez arra utal, hogy a műsorban szereplő eseményekkel, cselekményekkel a férfiak sokkal inkább tudnak azonosulni, mint a nők. Mintha a sorozat készítői a képzeletbeli világot a férfiak igényeihez alakították volna. A nők a saját élethelyzetükre gondolva sokkal elutasítóbbak, távolságtartóbbak, feltehetően sokan közülük nem azokat a női szerepeket szeretnék megélni, amelyeket a széria közvetít a számukra.

A sorozatban bemutatott életmód, életstílus ugyancsak távolabb áll az idősebb korosztály életvilágától. Ők, ha ma lennének húsz évesek, akkor sem kérnének ebből. Érdeklődve követik az eseményeket egy sorozatot nézve kívülről, de a gyakorlatban megélni mindezt már nem annyira kívánják.

Az emberi kapcsolatok ábrázolása az Éjjel-nappal Budapest sorozatban

A párkapcsolatok bemutatása a sorozatban

A személyes kapcsolatok ábrázolása sokszor problematikusnak tűnik a sorozatban, és ezek a negatív felhangok különösen a férfi-női kapcsolatok bemutatása során érzékelhetőek. A felmérés során a fiatalok szerelmi kapcsolatokban való viselkedését nagyon sokan kifogásolják. A megkérdezettek 84 százaléka nyilatkozik elítélően azzal kapcsolatban, ahogy a műsorszám a fiatalok partnerükhöz, szerelmükhöz való viszonyulását bemutatja (mennyire egyenrangúak ezek a kapcsolatok, mennyire terhelik ezeket a kapcsolatokat problémák, konfliktusok, konkrétan hogyan viselkednek egymással a felek stb.). Még a „rendszeres” nézők 74 százaléka is azon a véleményen van, hogy ez a fajta viszonyulás nem szolgálhat követendő mintául a mai fiatalok számára (**17. táblázat**).

17. táblázat: A műsorban szereplő fiatalok partnerükhöz, szerelmükhöz való viszonyulásának az értékelése
(százalékos megoszlások, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
a mai fiatalok számára ezt a viselkedést inkább követendőnek, példaértékűnek tartja	18	5	9
a mai fiatalok számára ezt a viselkedést inkább nem tartja követendőnek, példaértékűnek	74	89	84
nem tudja, nincs válasz	8	6	7
összesen	100	100	100

A nézők kritikusabb hozzáállását – a konkrét viselkedési formáktól függetlenül is – részben az válthatja ki, hogy a műsorbeli párkapcsolatok szerintük nem tartós, hosszú távra szóló kötelékek, és ezeket valószínűleg hiányolják (**18. táblázat**). A magánéletbeli szálakat a forgatókönyvírók gyakran úgy alakítják, hogy a szereplők a szériában – igen gyorsan – egyik kapcsolatból a másikba lépnek át. A nézők szerint a sorozatban szereplő fiatalokat többnyire olyan viszonyokban mutatják be, amelyek alkalmiak, rövidtávúak (83%). Ezt a megállapítást a sorozat „rendszeres” nézői is igaznak tartják (75%).

18. táblázat: A párkapcsolatokat, a férfi-női viszonyokat milyennek mutatja be a sorozat

(százalékos megoszlások, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
a párkapcsolatok inkább mélyek, tartalmasak, hosszú távra szólnak	7	4	5
a párkapcsolatok inkább csak alkalmiak, rövid távúak	75	87	83
is-is	19	5	9
nem tudja, nincs válasz	0	4	3
összesen	100	100	100

A baráti kapcsolatok bemutatása a sorozatban

A párkapcsolatokhoz képest a baráti kapcsolatok bemutatását jobban el tudják fogadni a nézők. A baráti kapcsolatok megítélése – a szerelmi kapcsolatok megítélésével szemben – azonban jobban meg is osztja őket: a „rendszeres” nézők egyértelműen elfogadóak ebben a vonatkozásban, az „alkalmi” nézők viszont a baráti kapcsolatok bemutatását is sokszor problematikusnak érzik.

A barátságok esetében a „rendszeres” nézők többsége azon a véleményen van, hogy a műsorszámban bemutatott férfi és/vagy női barátságok erős érzelmi kötelékeken alapulnak, mélyek, tartalmasak (52%), s csak kisebbségük gondolja azt, hogy ezek a kapcsolatok inkább felszínesek, komolytalanok (34%). Az „alkalmi” nézők esetében viszont már fordított a helyzet: ők a baráti kapcsolatok tartalmasságát, mélységét kevésbé látják (23%), a kapcsolatokat inkább formalizálnak, üresnek érzik (66% – **19. táblázat**).

Elvben a „rendszeres” nézők közelebb állhatnak az igazsághoz, hiszen ők gyakrabban nézik a sorozatot, többet tudhatnak róla. De valószínűleg mindkét oldalon bizonyos értelemben igaza van, amikor az álláspontját kialakítja. A megítélésbeli különbségeket vélhetően az okozza, hogy ki mit ért, gondol barátság alatt, hogyan definiálja azt. A „rendszeres” nézők számára a bemutatott barátságok az esetek nagy részében megfelelnek az általuk támasztott követelményeknek, az „alkalmi” nézők azonban már mást várnának el ezzel kapcsolatban, az ő kritériumrendszerüknek ez már kevésbé felel meg.

19. táblázat: A barátságokat milyennek mutatja be a sorozat

(százalékos megoszlások, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
a baráti kapcsolatok inkább mélyek, tartalmasak	52	23	32
a baráti kapcsolatok inkább felszínesek, komolytalanok	34	66	56
is-is	14	6	9
nem tudja, nincs válasz	0	5	3
összesen	100	100	100

A konfliktuskezelés, problémamegoldó készség bemutatása a sorozatban

A nézők szerint a sorozat az emberi kapcsolatokat (akár a párkapcsolatokat, akár a baráti kapcsolatokat) alapvetően úgy mutatja be, mint amelyek konfliktusokkal, megoldásra váró problémákkal terheltek (**20. táblázat**). Természetesen ez a nézők hétköznapi életében is sokszor ugyanígy van.

Önmagában azért nem lehet elítélni egy széria készítőit, hogy (valós) emberi problémákat, konfliktusokat próbálnak meg bemutatni, persze kérdéses, hogy ennek intenzitása mennyiben éri el a valóságban jelentkező szintet. De nehéz is mesterséges eszközökkel meghúzni, hogy hol van az optimális határ. Az adatok értelmezése során azt is figyelembe kell venni, hogy a nézők, ha már leülnek a képernyő elé, akkor valamit kapni is akarnak. Valaminek történnie kell a műsorszámban, valamivel fenn kell tartani a figyelmüket, s ez – emberi kapcsolatokról lévén szó – óhatatlanul is a konfliktusok, problémák (talán túlzott) gerjesztésével érhető el.

A nézők többsége egyértelműen azon a véleményen van, hogy a megjelenített emberi kapcsolatokban nagyon sok probléma, konfliktus jelenik meg (90%). Alig-alig van olyan kérdezett a felmérésben, aki szerint az emberi kapcsolatokat a sorozat inkább kiegyensúlyozott, harmonikus viszonyokként ábrázolná (5%), igaz, feltehetően nem is ez a célja a sorozatnak.

20. táblázat: Az emberi kapcsolatokat mennyire mutatja konfliktusosnak a sorozat

(százalékos megoszlások, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
az emberi kapcsolatokat inkább kiegyensúlyozottnak, harmonikusnak mutatja	10	3	5
inkább olyannak mutatja, amelyben sok a probléma, a konfliktus	81	93	90
is-is	8	1	3
nem tudja, nincs válasz	1	2	2
összesen	100	100	100

Azzal kapcsolatban már megosztottabbak a kérdezettek, hogy a műsorszám milyen mintákat közvetít a problémák, konfliktusok megoldását illetően. Megint a „rendszeres” és az „alkalmi” nézők között jelentkezik az éles határvonal: a „rendszeres” nézők úgy érzik, hogy ebben a tekintetben a sorozat jó mintákat közvetít, az „alkalmi” nézők álláspontja szerint viszont nem.

A „rendszeres” nézők többsége úgy látja, hogy a kapcsolatokban megjelenő problémák kezelése inkább békés úton zajlik (60%), s csak egy kisebbség van azon az állásponton, hogy a konfliktusok kezelése inkább durva, agresszív eszközök igénybevételével történik (20%). Az „alkalmi” nézők már egészen másképpen látják a helyzetet. Ők inkább gondolják azt (56%), hogy a sorozat a problémakezelés durvább eszköztárát jeleníti meg (veszekednek, verekednek stb.), a konfliktusok békésebb mederben történő megoldását (meghallgatják egymást, megbeszélik egymással a problémát stb.) jóval kevésbé érzékelik (28% – **21. táblázat**).

Megint csak felmerül a kérdés: melyik oldálnak lehet igaza? Míg a barátságok értékelésénél azzal magyaráztuk az eltéréseket, hogy feltehetően a két nézőtábornak mások az igényeik, az elvárásaik, ebben az esetben ezek a kulturális különbözőségek önmagukban nem adhatnak választ a kérdésünkre, hiszen az interjúalanyoknak ténymegállapításokat kell/kellett volna tenniük. Az eszköztárak, megoldási terápiaik kézzel foghatók, látható, hogy a sorozat érintett szereplői a konfliktusokat keményebb vagy enyhébb eszközök igénybevételével oldják meg. Mégis teljesen eltérően válaszol a két nézői alcsoport. Véleményünk szerint az eltérő megközelítés abból fakadhat, hogy a konfliktuskezelés, problémamegoldás hullámhegyekkel és hullámvölgyekkel teli folyamatában – ahol bizonyos helyzetekben a szereplők durvább eszközöket is használhatnak, bizonyos szakaszokban pedig békésebb megoldásokkal operálhatnak –, ki melyiket érzi hangsúlyosabbnak. Úgy tűnik, hogy a „rendszeres” nézők inkább a békésebb szakaszokra emlékeznek/akarnak visszaemlékezni, az „alkalmi” nézők pedig inkább a „verekedős, veszekedős” szakaszokat emelik ki. (Hogy mindkét eszköztár szerepet kaphat a probléma megoldásakor, azt jól mutatja, hogy a konfliktuskezeléssel kapcsolatos kérdésre többen nem is tudnak határozott választ adni: „is-is” típusú választ adnak és elsősorban a „rendszeres” nézők.)

21. táblázat: A szereplők közötti konfliktusok, problémák kezelését, megoldását milyennek mutatja a sorozat
(százalékos megoszlások, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
a konfliktusok kezelése inkább durva, agresszív (pl. verekednek, veszekednek, nehezen tudják a problémáikat megoldani)	20	56	45
a problémák kezelése inkább békés úton zajlik (meghallgatják egymást, megbeszélik egymással, a probléma megoldására törekszenek)	60	28	38
is-is	19	10	13
nem tudja, nincs válasz	2	6	4
összesen	100	100	100

A deviáns viselkedési formák megjelenése az Éjjel-nappal Budapest sorozatban

A felmérés során külön foglalkoztunk a deviáns viselkedési formák sorozatban való tematizálásával: vajon a kérdezettek szerint a különböző deviáns viselkedési formák mennyire a valós súlyukkal szerepelnek a sorozatban, illetve a műsor készítői mennyiben exponálják túl ezeket a témaköröket? Négy deviánsnak mondható magatartásformát választottunk ki és teszteltünk: a bűnözést, a drogfogyasztást, az alkoholfogyasztást, illetve általában az erőszakos, agresszív viselkedést. A kérdésre válaszolva a nézők részben tényadatokat próbáltak megadni, nem véletlen, hogy a sorozattól „távolabb” elhelyezkedő „alkalmi” nézőknek több esetben nehézséget jelentett a válaszadás. De a ténymegállapításokon túl, a válaszok egyben értéktételeket is tartalmaztak, hiszen a megkérdezettek a saját elvárásaikhoz képest határozták meg, hogy valamit túl soknak vagy éppen túl kevésnek érznek a sorozatban. Tehát nem egy tőlük független, objektív mérce alapján mondtak véleményt a vizsgált témakörökkel kapcsolatban.

Az adatok azt mutatják, hogy a négy deviáns viselkedési forma közül kettő esetében a megkérdezettek általában rendben valónak tartják, ahogy és amennyire ezek a műsorban megjelennek. Ezek a bűnözéssel illetve a drogfogyasztással kapcsolatos műsorszámbeli események, történések. Előfordulási gyakoriságukat általában elfogadhatónak tartják („éppen megfelelő számú”) vagy lényegében elhanyagolható mértékűnek („túl kevészer”), s már-már jobban előtérbe is helyeznék ezeket a mozzanatok.

Összességében a nézők 19 százaléka jelezte, hogy szerintük a bűnözéssel a sorozatban túl sokat foglalkoznak (**22. táblázat**). A droggal, drogfogyasztással kapcsolatban pedig 24 százaléknyan

vannak ugyanezen a véleményen. (A „rendszeres” nézők körében ennél alacsonyabb arányszámok figyelhetők meg – különösen a drogfogyasztás vonatkozásában -, az „alkalmi” nézők mindkét esetben valamivel kritikusabban nyilatkoznak.)

E két magatartásformához képest az agresszív, erőszakos viselkedés már jobban dominál a sorozatban. A nézők relatív többsége itt már azon a véleményen van, hogy ez már túlmegy az elfogadható határon, túl sok az ilyen típusú cselekmény a programban (43%). Ezek az események (is) elsősorban az „alkalmi” nézők tűrőképességét tesztelik. A „rendszeres” nézők felkészültebbek ezen a téren, jobban elviselik a műsorban megjelenő erőszakot, kevésbé érzik megterhelőnek.

A vizsgált négy deviáns magatartási forma közül egy esetben fogalmaznak nagyon kritikusán a nézők: ez pedig az alkoholizmus túlzásos tématisztázása. Ez a témakör már majdnem mindenkinél „kiveri a biztosítékot”, mind a „rendszeres”, mind az „alkalmi” nézőket nagy számban zavarja. Összességében a nézők 71 százaléka véli úgy, hogy az ivás, az alkoholfogyasztás – az elvárható szinthez képest – túl sokszor szerepel a sorozatban.

22. táblázat: A deviáns viselkedési formák megjelenési gyakorisága a sorozatban
(százalékos megoszlások, N=600)

	túl kevészer	éppen megfelelő számban	túl sokszor	nem tudja	összesen
ivás, alkoholizmus					
rendszeres nézők	6	24	71	0	100
alkalmi nézők	4	20	71	6	100
összesen	4	21	71	4	100
verekedés, agresszió					
rendszeres nézők	13	53	33	1	100
alkalmi nézők	8	34	47	10	100
összesen	10	40	43	7	100
drog, drogfogyasztás					
rendszeres nézők	24	60	11	4	100
alkalmi nézők	14	28	30	28	100
összesen	17	38	24	21	100

	túl kevészer	éppen megfelelő számban	túl sokszor	nem tudja	összesen
bűnözés					
rendszeres nézők	29	53	15	2	100
alkalmi nézők	21	36	21	23	100
összesen	23	41	19	17	100

Eddigiekben a deviáns viselkedési formák megjelenésének mennyiségi mutatóival foglalkoztunk, érdemes minőségi mutatókat is képezni és megnézni, hogy a kérdezettek szerint mindezekhez a viselkedési formákhoz mennyiben áll kritikusán a sorozat. Vagy éppen mennyiben megbocsátó és siklik át könnyen ezeken a témakörökön anélkül, hogy éreztetné, hogy elítéli az ily módon viselkedőket?

Az adatok azt mutatják, hogy a megkérdezettek kb. 15-30 százalékának lehetnek ezzel kapcsolatban hiányérzetei. Legtöbben az alkoholizmus bemutatása kapcsán érzik azt, hogy a műsorszám készítői valamennyire mintha megbocsátóak lennének (29%). A verekedéssel, agresszióval kapcsolatban az elítélő hangvételt 20 százaléknyan hiányolják (**23. táblázat**). A drogfogyasztás kritikátlan bemutatását, elfogadását 18 százaléknyan hozzák szóba, a bűnözéssel kapcsolatban pedig 16 százaléknyan vannak ugyanezen az állásponton.

A többiek szerint viszont a deviáns viselkedési formákkal már valamennyire elítélően foglalkozik a sorozat, igaz, a (relatív) többség szerint ez az elítélés nem nagymértékű, hanem inkább kismértékű. Egyedül a drogfogyasztás kapcsán és a „rendszeres” nézők körében érzékelhető az, hogy a (relatív) többség szerint a sorozat az adott deviáns viselkedési formához nagyon elítélően viszonyul.

23. táblázat: A deviáns viselkedési formák megjelenési gyakorisága a sorozatban
(százalékos megoszlások, N=600)

	egyáltalán nem	kicsit	nagyon	nem tudja	összesen
ivás, alkoholizmus					
rendszeres nézők	28	47	22	3	100
alkalmi nézők	30	38	22	10	100
összesen	29	41	22	8	100

	egyáltalán nem	kicsit	nagyon	nem tudja	összesen
verekedés, agresszió					
rendszeres nézők	13	54	27	6	100
alkalmi nézők	22	48	19	11	100
összesen	20	50	21	9	100
drog, drogfogyasztás					
rendszeres nézők	17	36	42	5	100
alkalmi nézők	18	46	21	15	100
összesen	18	43	27	12	100
bűnözés					
rendszeres nézők	13	45	35	7	100
alkalmi nézők	18	43	24	16	100
összesen	16	44	27	13	100

A szexualitás megjelenése az Éjjel-nappal Budapest sorozatban

A megkérdezettek nagy része szerint a szexualitás tematizálása túl erőteljes a sorozatban. A szexualitás kérdésköre megint közös platformra helyezi a „rendszeres” és az „alkalmi” nézőket, ami azt jelenti, hogy a szexualitás sorozatban való megjelenítésének megítélése független attól, hogy ki milyen gyakran nézi/nézte a sorozatot.

A nézők nagy része úgy érzi, hogy a szex, a szexualitás szerepeltetése a programban már túlmegy a jó ízlés határain. A megkérdezettek 59 százaléka szerint a műsor készítői túl nagy hangsúlyt fektetnek erre a témakörre, „túl sokszor” foglalkoznak vele, kevesebb is elég lenne **(24. táblázat)**. A nézők 33

százaléka van azon a véleményen, hogy a szexualitásra utaló tartalmak előfordulási gyakorisága általában elfogadható („éppen megfelelő számú”).

Az adatok társadalmi-demográfiai bontása azt mutatja, hogy a nők valamivel nagyobb számban kifogásolják a szexualitás „túltengését” a műsorszámokban (63%), mint a férfiak (53%). S ugyanígy problematikusabbnak érzik ezt a fajta tematizálást a közép- és felsőfokú végzettségű nézők (64%) az alacsony végzettségűekhez képest (56%).

24. táblázat: A szex, a szexualitás megjelenési gyakorisága a sorozatban

(százalékos megoszlások, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
túl kevészer	3	2	2
éppen megfelelő számban	38	30	33
túl sokszor	57	60	59
nem tudja	2	8	6
összesen	100	100	100

Az Éjjel-nappal Budapest sorozat korhatáros vonatkozásai

Mint azt a bevezetőben említettük, jelen felmérés nem vonta be a gyerekkorú nézőket közvetlenül a kutatásba. Közvetetten azonban valamennyire jelen vannak, hiszen a sorozat felnőtt nézői körében rákérdeztünk arra, vajon a 12-18 éves gyermekeik nézik-e a sorozatot, illetve megkérdeztük azt is, hogy a programot látva milyen korhatár-besorolást tartanának ideálisnak: elfogadják-e a jelenlegi 12-es „karikát” vagy változtatnának rajta?

A sorozat tinédzser korú nézői

A mintában szereplő felnőttek 14 százaléka jelezte, hogy van 12-18 éves gyermeke. A sorozat ezt a korosztályt is eléri, hiszen az érintett szülők 47 százaléka mondta azt, hogy 12-18 éves gyermeke is szokta nézni az Éjjel-nappal Budapestet. A „rendszeres” nézők körében ennek jóval nagyobb az esélye, itt a gyerekek 75 százaléka sorozatnéző. Azoknál a családoknál, ahol a szülő csak „alkalmi” befogadó, ott ugyanez az arány jóval alacsonyabb (38%).

Az, hogy a gyerekek is nézik a sorozatot, nem jelenti feltétlenül azt, hogy a szülők és a gyerekek közösen néznék a műsort. Ez a közös nézés kb. az esetek felében figyelhető meg (49%). Ez inkább a „rendszeres” nézők körében gyakorlat (67%). Az „alkalmi” nézők körében ezek a közös alkalmak már ritkábban jelentkeznek, köszönhetően annak is, hogy itt a szülők egy része már nem is nézője a sorozatnak (38%).

Ugyancsak kb. az esetek felében lehet azt megfigyelni, hogy a szülők beszélgetni szoktak sorozatnéző gyerekükkel a műsorról: 27 százaléknál gyakran, 30 százaléknál pedig ritkán. Alapvetően a műsorról való közös beszélgetést az határozza meg, hogy a szülők és a gyerekek közösen szokták-e nézni a sorozatot, ez már önmagában megadja a lehetőséget a kommunikációra. Ha együtt szokták nézni, akkor az esetek 83 százalékában meg is szokták beszélni egymással a tapasztalatokat (gyakran: 44%, ritkán: 39%). Ahol a szülő és a gyermek „külön utakon” jár, ott a megbeszélésnek, a tanulságok levonásának jóval kisebb az esélye (31% – gyakran: 10%, ritkán: 21%).

A sorozat korhatári besorolása

Jelenleg a sorozatot 12 éven aluliaknak nem ajánlott kategóriába sorolja az RTL Klub. A nézők ennél magasabb korhatár-besorolást tartanának indokoltnak. Már a 12 évesek képernyő elé engedését is problematikusnak látják a megkérdezettek, hiszen összességében 67 százaléknál vannak azon a véleményen, hogy egy 12 éves gyermek számára meg kellene tiltani, hogy nézhessen a sorozatot (**25. táblázat**). A műsor „rendszeres” nézői valamivel engedékenyebbek, de körükben is többségben vannak azok, akik ettől a tartalomtól tiltanák ezt a korosztályt (52%). Az „alkalmi” nézők pedig egyértelműen ezen az állásponton vannak (74%).

25. táblázat: A nézők szerint egy 12 éves gyermeknek tiltani vagy engedni kellene-e a sorozat nézését?
(százalékos megoszlások)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
inkább tiltaná, hogy egy 12 éves gyerek nézze ezt a sorozatot	52	74	67
inkább engedné, nem látna ebben problémát	43	23	29
nem tudja, válaszhiány	5	3	3
összesen	100	100	100

A felmérés során kitértünk arra is, hogy a megkérdezettek hol húznák meg a határt? Az előző kérdésre adott válaszok ismeretében nem meglepő, hogy ezt nem a 12 éves korhatárnál tennék meg elsősorban.

Az adatok azt mutatják, hogy alapvetően még egy nem létező „14-es karika” sem biztos, hogy megnyugtatóná a nézőket. A kumulált adatok alapján a „rendszeres” nézők körében ez már egy lehetséges alternatíva lenne, de az „alkalmi” nézők szerint ez még egyáltalán nem volna elégséges (**26. táblázat**). A többség még két évet ugorra, s inkább 16 éves kornál húzná meg a határt. Egy ilyen típusú besorolás már mindkét nézői alcsoport számára elfogadható volna. Igaz, az „alkalmi” nézők körében vannak, akik elmennének akár a 18 éves korhatárig is.

26. táblázat: A jelenlegi szabályozás szerint 12 éven aluliaknak nem ajánlott a sorozat nézése.

Ön hány éves kornál húzná meg a határt?

(zárójelben a kumulált százalékok, amelyek az adott sorig összesítik az oszlopszázalékokat, N=600)

	rendszeres nézők	alkalmi nézők	nézők összesen
12 alatt	3	0	1
12	32 (35)	15 (15)	20 (21)
13	1 (35)	0 (15)	0 (21)
14	12 (47)	7 (22)	8 (30)
15	4 (52)	4 (25)	4 (33)
16	31 (82)	40 (66)	38 (71)
17	3 (85)	2 (67)	2 (73)
18	10 (96)	23 (90)	19 (92)
18 felett	2 (98)	8 (98)	6 (98)
nem tudja	2 (100)	2 (100)	2 (100)

Vezetői összefoglaló

A Psyma Hungary Piac- és Közvélemény-kutató Kft. 2017 tavaszán a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság megbízásából felmérést készített az Éjjel-nappal Budapest c. műsorról a sorozat (rendszeres és alkalmi) nézői körében.

Az alábbiakban a kutatás legfontosabb megállapításait foglaljuk össze:

- Indulása óta a sorozat a felnőtt lakosság 36 százalékát érte el. A lakosság 11 százaléka tekinthető „rendszeres” nézőnek: ők azok, akik ha tehetik, állandóan megnézik a műsort. 25 százaléknál már „lazábban” kapcsolódnak a programhoz: van, amikor megnézik egy-egy részt, vagy korábban nézték, de mára – ilyen-olyan okokból – abbahagyták („alkalmi” nézők).
- A nézők szerint a sorozatbeli fiatalokra leginkább a szórakozás, a közös bulizás a jellemző (67%). A megfontoltság, a felelősségvállalás erőteljesebb megjelenését a karakterekben csak a nézők 18 százaléka látja. Ugyancsak kevesen emelik ki a szereplők kapcsán azt, hogy pozitívan állnak a munka világához (15%). Jelentősebbnek mondható azok aránya, akik a sorozatban megjelenő fiatalokat „léháknak, könnyelműeknek” (47%), „erőszakosaknak” (43%), illetve „öntörvényűeknek, normasértőeknek” (42%) tartják.
- A sorozatban a férfi karakterek megjelenítése a női karakterekhez képest sokkal erőteljesebb. Szerethetőbbek ezek a karakterek, dominánsabbak is, uralják a képernyőt. A (női és férfi) nézők kedvenc figurái szinte minden esetben férfi szereplők.
- A női protagonisták mintha csak kiegészítő jelleggel jelennének meg a sorozatban. A nézők nagy része úgy gondolja, hogy ezek a női karakterek inkább „cicababásak” (54%). A női szereplőket sokan „könnyűvérűeknek” (50%) vagy „naivaknak” tartják (44%). Hiányoznak az olyan női karakterek, akik „gondoskodóak, melegszívűek”. Ilyen típusú női karaktereket csak 29 százaléknál érzékelnek a programban.
- Azt az életmódot, ami a műsorszámban megjelenik, a megkérdezettek túlnyomó többsége nem tartja elfogadhatónak: 83 százalékuk szerint ez egyáltalán nem szolgálhat mintául a mai fiatalok számára. Ezek a fenntartások a sorozatban bemutatott életmóddal kapcsolatban nemcsak elvi kinyilatkoztatások a nézők részéről. Ha saját magukra gondolnak, hogy ők maguk szívesen élnének-e úgy, ahogy a műsorszámbeli fiatalok, a többség kategorikusan azon az állásponton van, hogy nem (73%).
- A nézők szerint a programban bemutatott emberi kapcsolatokban (párkapcsolatokban, baráti kapcsolatokban) nagyon sok probléma, konfliktus jelenik meg (90%). A megkérdezettek 84 százaléka szerint az, ahogy a fiatalok a programbeli párkapcsolatokban a partnerükkel, szerelmükkel viselkednek, az a mai fiatalság számára egyáltalán nem követendő, példaértékű.
- A megkérdezettek 59 százaléka szerint a sorozat készítői túl nagy hangsúlyt fektetnek a szex, a szexualitás bemutatására a műsorban.
- A vizsgált deviáns magatartási formák közül nagyon kritikusan nyilatkoznak a megkérdezettek az alkoholizmusról: a nézők 71 százaléka véli úgy, hogy az alkoholfogyasztás – az elvárható szinthez képest – túl sokszor szerepel a sorozatban. A nézők relatív többsége szerint az agresszív, erőszakos viselkedés is dominál a produkcióban (43%). A drog, drogfogyasztás témakörének túlzott szerepeltetését 24 százaléknál emelik ki. A nézők 19 százaléka jelezte, hogy szerinte túl sokszor jelenik meg a bűnözés a sorozatban.
- A megkérdezettek 29 százaléka szerint az alkoholizmus bemutatása kapcsán a program készítői nem éreztetik azt, hogy elítélik az ily módon viselkedőket. A verekedéssel, agresszióval kapcsolatban az elítélő hangvételt 20 százaléknál hiányolják. A

drogfogyasztás illetve a bűnözés kritikátlan bemutatását pedig 18 illetve 16 százaléknyan hozzák szóba.

- A jelenlegi szabályozás szerint a sorozat 12 éven aluliaknak nem ajánlott. A nézők ennél magasabb korhatár-besorolást tartanának indokoltnak. Összességében 67 százaléknyan vannak azon a véleményen, hogy egy 12 éves gyermek számára meg kellene tiltani, hogy nézhesse a sorozatot. Az adatok azt mutatják, hogy a többség inkább 16 éves kornál húzná meg a határt.

ÉJJEL-NAPPAL BUDAPEST – A VALÓSÁG ÍGÉRETE

A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság a sorozat indulásától, 2013 februárjától figyelemmel kíséri az RTL Klub Éjjel-nappal Budapest című műsorát. Az adásonként átlagosan több mint 600.000 nézőt vonzó sorozattal kapcsolatban – a Médiahatósághoz érkező beadványokból, illetve egy 2015-ben lebonyolított fókuszcsoporthoz és egy 2017 márciusában végzett telefonos (a magyar felnőtt lakosságot reprezentáló) adatfelvétel eredményeiből – az derült ki, hogy a sorozat nézőinek többsége problematikusnak, elítélendőnek találja a műsorban található tartalmakat, különös tekintettel arra, hogy főműsoridőben, 12-es korhatár-besorolással kerül adásba.

Sorozatok, szappanoperák, reality-k

A népszerű sorozatok (szappanoperák, reality-k) fontos társadalmi, kulturális és pszichológiai szerepet játszanak életünkben, hiszen azzal, hogy a – háztartások 97 százalékában megtalálható – televíziót befogadtuk a lakásunkba, lakótársat, barátot -időnként ellenséget – szereztünk magunknak. A legtöbb érzelmet keltő, vitát indító, beszédtemával szolgáló, életünkre a leginkább ható televíziós műsorok, tartalmak – amelyek mára az interneten illetve ezáltal többféle adathordozón (számítógépen, táblagépen, okostelefonon) is elérhetőek – talán éppen a sorozatok.

A sorozatok állandó jelenlétükkel és álomvilágukkal hívogatóak, csábítóak. Elsősorban persze szórakoztatnak, de ez az a műfaj, amely kilép a képernyőről, és a készülék kikapcsolása után is tovább él, sőt sok nézőnek egyenesen mintát jelenthet az életben való viselkedéséhez. Nemcsak azokra van hatással, akik állandó nézői a sorozatoknak. Sorozatszterek szerepelnek a reklámokban, a jótékonsági felhívásokban, a rendezvényeken. Életük minden apró titkát elolvashatjuk a bulvárlapokban, a műsorújságok pedig időről-időre tematikus különszámokat adnak ki, amelyeket teljes egészében egy-egy sorozatnak szentelnek. (Antalóczy, 2006) A közösségi oldalakon a műsorok készítői folyamatosan ontják a követők által megosztandó információkat a sorozatszterokról, akiknek valódi és filmbeli élete egyre kevésbé választható külön. Tematizálják életünket, konstruálják világunkat. „A kereskedelmi média korában a nézők motiváltsága válik a média befogadásának és a média hatékonyságának kulcsfontosságú tényezőjévé. Feltehetően az a műsor gyakorol hatást, amely képes a nézőt mobilizálni, felkelteni a figyelmét, és rávenni arra, hogy elfogadja és működtesse a műsor által felkínált diskurzust, hogy felfüggeszse távolságtartó, felszínes és gyanakvó befogadói magatartását.” (Csigó, 2005)

A globális populáris kultúra korlátlan megjelenésével Magyarországon is jelentősen átalakultak az addig ellenőrzött, ideológiai és ízlésbeli szempontból is közvetlenül irányított médiumok. A televízióban első lépésként a szappanoperák megjelenése és viharos sikere jelezte, hogy a hazai közönség is igényli az ilyen típusú szórakoztatást. E felnőttmesék azokból a lehetséges élethelyzetekből, mindennapi mozzanatokból építkeznek, amelyek között létezőnk, és nem titkolt céljuk, hogy minden eszközzel a megjelenített karakterekkel, értékekkel való azonosulásra ösztönözzék nézőiket. A kilencvenes évek végére, különösen a kereskedelmi csatornák térnyerésével, a műfaj termékei már-már követhetetlen mennyiségben és minőségben álltak rendelkezésre. Az mára tény, hogy a sorozatok a legnépszerűbb televíziós műsorok lettek napjainkra. Minden sorozatműfaj egyik kulcskérdése – és sikerének titka -, hogy mennyire realista, mennyire esik egybe annak a társadalomnak a képével, amelyikben játszódik. (Antalóczy, 2006)

A reality-k hosszas kísérletezés eredményei, amelyek erős túlzással Orson Welles elhíresült hangjátékából¹ eredeztethetőek. A Magyarországon több évtizeden át futó, nagyon népszerű Szabó család² rádiós hangjátékáról sokáig azt gondolták a hallgatók, hogy ők valódi szereplők, azt hitték, hogy hús-vér emberek, nem gondolták, hogy fikció. Volt egy fiatal szereplő, Ferkó, akit Petrik József több évtizeden keresztül játszott. Akkoriban (az '50-es, '60-as években) még kevésbé volt meg a hallgatókban az a képesség, hogy a médiához való viszonyukat, szerepüket pontosan definiálni tudják: a fikció világát, annak határait még nem igazán érzékelték. Mára nagyot változott ilyen értelemben (is) a világ, ugyanakkor a valóság és a fikció erősen keveredik, keveredhet, különösen akkor, ha a televíziós csatornák – és az egész médiaipar – erre erőteljesen rá is játszanak. Hasonló, de időben közelebbi példa a Benkő feleséget keres reality show, amely kapcsán az egyik bulvárlap hasábjain megjelent cikk még azt is elhitette az olvasókkal/nézőkkel, hogy a főszereplő a téli hidegben fürdőruhában napozik. Az Éjjel-nappal Budapest nézői is megdöbbenő „hírre” ébredhettek 2017. március 15-én: Gyászolnak a rajongók! Elhunyt az Éjjel-nappal Budapest legszerethetőbb szereplője³ – írta a Blikk egy megrázó cikkben (valós hírek között, semmilyen módon nem jelölve, hogy mindez csupán a sorozat által konstruált világban történt meg és nem a valóságban).

„Mély gyászba borult az Éjjel-nappal Budapest szereplője, Maja. Mialatt kórházban volt, megismerkedett szobatársával, az idős Rózsi nénivel, aki az éjszaka alatt elhunyt. Másnap reggel a néni unokája, Emma jött be látogatni a kórházba, majd Maja közölte vele a rossz hírt. Azt is megtudtuk, hogy az idős hölgy fájdalommentesen halt meg, különösebb baja nem volt, az éjszaka végső álomba szenderült. A szőkeség és az elhunyt néni unokája pillanatok alatt összebarátkoztak, Maja egy kis időre be is fogadta a gyászoló Emmát az albérletbe.”

A néző persze azt eszi, amit kap. Szerintem még soha, egyetlen hallgató sem telefonált be anno a rádióba, hogy Szabó néni miért nem csálja már meg Szabó bácsit, vagy a Magyar Televízióba azért, hogy miért nem káromkodnak és szexelnek többet a Szomszédokban. A nézők hétről-hétre megszállottan várták, mi lesz a következő részben, a legkisebb hiányérzet nélkül. Mára eljutottunk odáig, hogy a főműsoridőben adott „majdnem pornók” közben nyugodtan megesszük a rántott csirkét, kivasalunk pár inget, miközben az ingerküszöbünk alig moccan.

A doku-reality műfaja – „Mindenkiről lehetne egy reality-t csinálni!”⁴

A '90-es években megjelenő népszerű reality lebontotta a tv doboz kereteit, magukat a nézőket is bevitte a dobozba, és ezzel egy új műfaj született, melybe bárki bekerülhet, főszereplővé válhat. 50 különböző reality születik ekkoriban, de a patent, a logika ugyanaz. A sorozatok a végtelenségig folytathatóak, hiszen a legjobb forgatókönyv maga az élet. A kifáradás ellenszere csupán annyi, hogy

¹ Világok harca (The War of the Worlds) 1938-ban játszódtott amerikai rádiójátékban – melyet a filmrendező Orson Welles H. G. Wells regénye alapján készített – marslakók szállják meg a Földet és az emberekre támadnak. A hangjáték olyan mértékben realiztikus volt, hogy az Egyesült Államokban sok embert megijesztett.

² „A Szabó család első adását 1959. június 30-án 18 órakor sugározta a Kossuth rádió. Ettől kezdve kedd esténként kiürültek az utcák, akár a nagy focimeccsek idején.” http://retroszolnok.blog.hu/2011/02/23/a_szabo_csalad

³ www.blikk.hu, letöltés dátuma: 2017. április 6.

⁴

http://velvet.hu/gumicukor/2017/04/05/pumped_gabo_rengeteg_fiatel_el_ugy_mint_en_ezen_nem_kellene_annyira_kiakadni/, letöltés dátuma: 2017. április 5.

újabb és újabb, valamilyen szempontból a nézői érdeklődést kiváltó szereplővel folyamatosan megújuljon a széria. A műfaj elsődleges célközönsége a 18-25 éves korosztály.

A zsáner fontos előzménye, eredője a szappanopera volt. A közös eredet miatt az egyes reality változatok könnyen ötvözhetőek is: a reality soap-nak például kandikamerás feelingje, túldramatizált elemei, stúdióban felvett jelenetei vannak. Táplálkozik mindez egyrészt a sorozat logikájából, másrészt a piaci igényekből: olcsó előállítani, töredék áron lehet elkészíteni mondjuk egy Barátok közt-típusú, többnyire profi színészekkel dolgozó filmsorozathoz képest.

Az interaktivitás is rendkívül fontos szerephez jut. Több médiafelületen is elérhetőek a szereplők, és a közösségi média még inkább ráerősített ennek hatékonyságára, a nézők még erősebb bevonására. Nem elhanyagolható szempont a voyeurizmus jelenléte sem. A folyamatosan jelenlévő szexet (illetve annak esélyét) jobban élvezi a néző, mint a pornót, mert az amatőrizmus erősíti azt az érzést, ősi vágyat, hogy olyan, mintha kukkolna, mintha a való élet jeleneteit titokban meglesné.

A cél, hogy megfogják a nézőket, és mindenkit ott is tartsanak a képernyő előtt. „A tematikus kábelcsatornák és az internet térhódításával a programválaszték világszerte rohamosan bővült az elmúlt évtizedben, aminek következményeképpen egyre nehezebb a nézőt leültetni a képernyő elé és meg is tartani őt a műsor ideje alatt. A kereskedelmi tévéknek viszonylag alacsony áron kell színvonalas műsorokat készíteniük, amelyek megállják a helyüket a nézőkért folyó versengésben. Ugyanakkor a televízióknak a kínálat bővülése és differenciálódása miatt meg kell újulniuk az informálás és a szórakoztatás hagyományos területein is. A "reality" programok – változó sikerrel – ezeket a törekvéseket próbálják megvalósítani. A reality televízió elnevezés nagyszerű orwelli ironiája az, hogy egyáltalán semmi valós sincs benne.” – mondta R. J. Cutler, az American High című sorozat rendezője és executive producere. "Mi, dokumentumfilm-készítők tisztában vagyunk azzal, hogy nem a valóságot reprodukáljuk. Mi mesemondók vagyunk, és megpróbáljuk az általunk talált történeteket az igazsághoz a lehető leghívebben és a legszórakoztatóbban elmondani." (Sz. Varga Zsuzsanna, 2001)

A szappanopera nézőit tovább lehet csatornázni, lényegében ugyanannak tetszik a két műfaj (szappanopera, doku-reality) és lényegében a végtelenségig lehet csinálni, újra és újra lehet kreálni. Az „aha” élmény meghatározó, hiszen abban a kávézóban, abban a parkban, abban a szalonban, azon a környéken történik minden, ahol én is jártam már! (Ezt a közösségi élményt, hitelességet erősítik az elemzett program Budapestről szóló – és állandóan ismételt – vágóképei is.)

A forgatás szinte folyamatosan zajlik, az átfutási idő csekély, így a műfaj arra is alkalmas, hogy gyorsan korrigálni lehessen a tartalmat, vagy reagálni lehessen a valós történésekre. Ki kell szolgálni a nézői igényeket, ez a fő szempont, és ehhez akár a valóság manipulációja is „megengedett”. A nézői igények kiszolgálására egyre durvább, a „valóságot” egyre jobban torzító/szűkítő sorozatok jelennek meg (egy jelenleg is futó amerikai sorozat például a népszerű nyaralóhelyen egy „balhész” társaság éjszakai portyáit – és csak ezt – mutatja be.)

Az elmúlt évtizedben a „filmre írt realitás” folyamatos fejlődést mutatott azon pont felé, ahol a reality tv 2014-ben zsurnalisztikusból csaknem tökéletesen fikciós műfajjá lett. Elég egy gyors pillantást vetni a német televízióműsorok statisztikáira, hogy fogalmat alkothassunk a filmre írt realitás elterjedtségéről. Az RTL csatornát vizsgálva például 2014-ben a műsor 31,7 százaléka volt reality, ezen belül 23,9 százalék volt fikciós filmre írt realitás és csak 6,6 százalék volt nem-fikciós reality. Az RTL esetében ez azt jelenti, hogy az ún. reality háromnegyed része teljes mértékben fikciós volt. Németországban összességében jelenleg a délutáni műsorsávban 22 különböző filmre írt valóság show-t sugároznak, a legtöbbjük naponta jelentkezik, beleértve a gyakori ismétléseket is.

A filmre írt valóság persze nem csak német jelenség. Más európai országok, mint pl. Lengyelország, Hollandia vagy Ausztria, a saját verzióikat sugározzák a főként német eredetű filmre írt valóság folyamatokból: így a német *Éjjel-nappal* Berlin című műsor is kitermelte nemzeti verzióit.

Ez a fajta filmre írt valóság együtt élő fiatalokkal és a munkában és a kapcsolataikban megélt küzdelmeikkel foglalkozik. A fikciós történetek lényegi alapjául a város valóságos életformája szolgál. Ezért logikus és könnyű a műsor koncepcióját más kultúrákba és más országokba átültetni. (D. Klug, 2015)

Az *Éjjel-nappal* Budapest

A valóságot és a fikciót keverő félreality világában az RTL Klubnak nem az *Éjjel-nappal* Budapest volt az első nagy dobása. A *Győzike Show* búcsúdarabját 2007. május 21-én közel kétmillió néző látta, de volt ennek az „úttörő” sorozatnak olyan epizódja is, amely elérte a 2,7 milliós nézettséget. Kétségtelen, hogy mindössze pár amatőr színészt – Gáspárt és családtagjait – kellett rávenni arra, hogy „adják magukat”. A félreality show-t aztán a szerkesztők valószerűtlen elemekkel fűszerezték (elrabolták a hős kutyáját, inzultálták, becsapták, átvágták és lenézték stb.) A sorozatot milliók nézték hétről-hétre, és valóban senki sem értette, hogy mi az akkor 33 éves roma családfőben – az új típusú főhősben – a vonzó.

Vita bontakozott ki arról, hogy szabad-e ilyen konfliktusos helyzetben pellengérré állítani a családot, de a nézettség minden aggályt legyőzött. A *Győzike*-féle családi show népszerűségének is ugyanaz lehetett a titka, mint az *Éjjel-nappal* Budapestnek: mindig megvolt, illetve megmarad az esély a „balhéra”, mely a vonzó képekkel spékelt bekezdés után nyomban kiteljesedik. Amit aztán a szereplőknek vérmérsékletüknek megfelelően, de az esetek többségében teátrálisan, gesztikulálva és most már feltétlenül a saját szavaikkal kell kezelniük.

„Az *Éjjel-nappal* Budapest című sorozat egy trendi apartmanban játszódik, a vibráló főváros szívében. Ez ad otthont 8 fiatalnak, akik lakótársakként élnek együtt. A fiatalok különböző egyéniségek, különböző álmokkal, vágyakkal, de egy dolog biztosan összetartja őket: imádják a fővárost, ahol élnek, amely nem más, mint Budapest! A lakás tulajdonosa a 37 éves Joe, aki hirtelen ötlettől vezérelve nem irodának adta ki lakását, hanem a szobákba lakókat keresett. Így került a lakásba Regina, az albérlet egyik legrégebbi lakója, a sármos Marci és a szerelmes Rita. Ott lakik Zsófi is, az énekesi ambíciókkal megáldott lány és Lali, aki sosem képes időben fizetni a lakbért és folyton vicces bonyodalmakba keveredik, Gábor, Lali állandó tettestársa, aki ugyan nem az albi lakója, de a baráti társaság örök bohóca. És megannyi további szereplő, akik a társasághoz kötődnek, az élükön Hannával, aki Joe 17 éves tipikus kamasz lánya, és semmit sem szeretne jobban, mint a menő lakás egyik lakójává válni. A lakás közössége egy olyan baráti társaság, ahol bármi történjék a barátság és az összetartás számít mindenek felett. Ebbe a társaságba érkezik Anikó, akinek Marci beígérte, hogy beköltözhet a lakás egyik megüresedett szobájába. Itt viszont Joe szabályai szerint történnek az ilyen nagy lélegzetvételű dolgok. Vajon sikerül Anikónak a lakótársak szívét megnyerni? Mit szól hozzá Rita, aki az első pillanattól riválisának tartja a keszthelyi lányt?”⁵

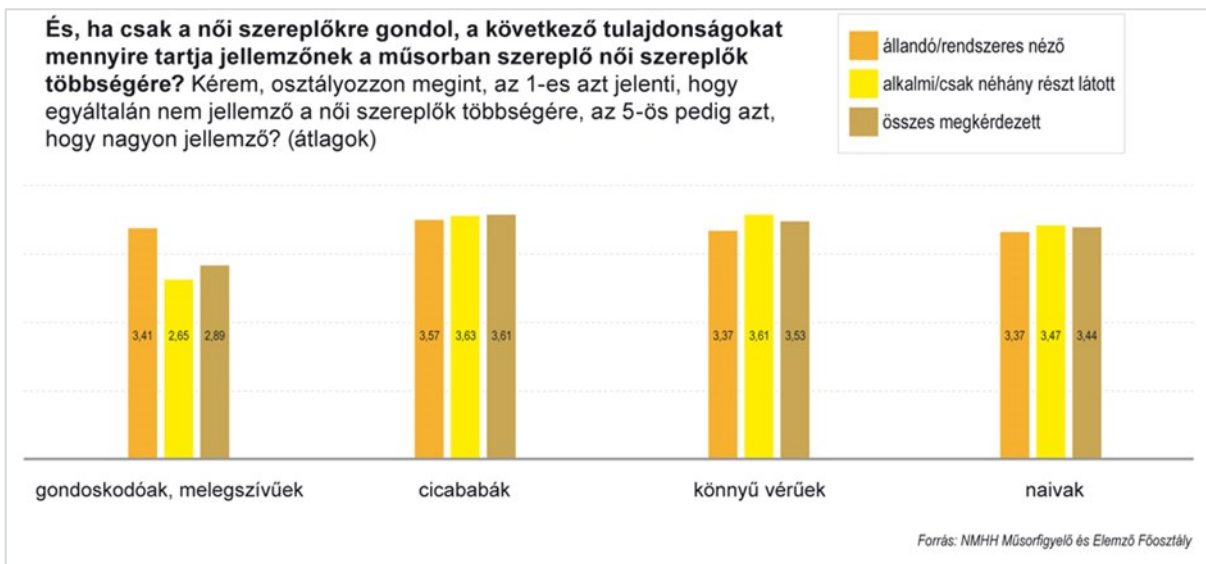
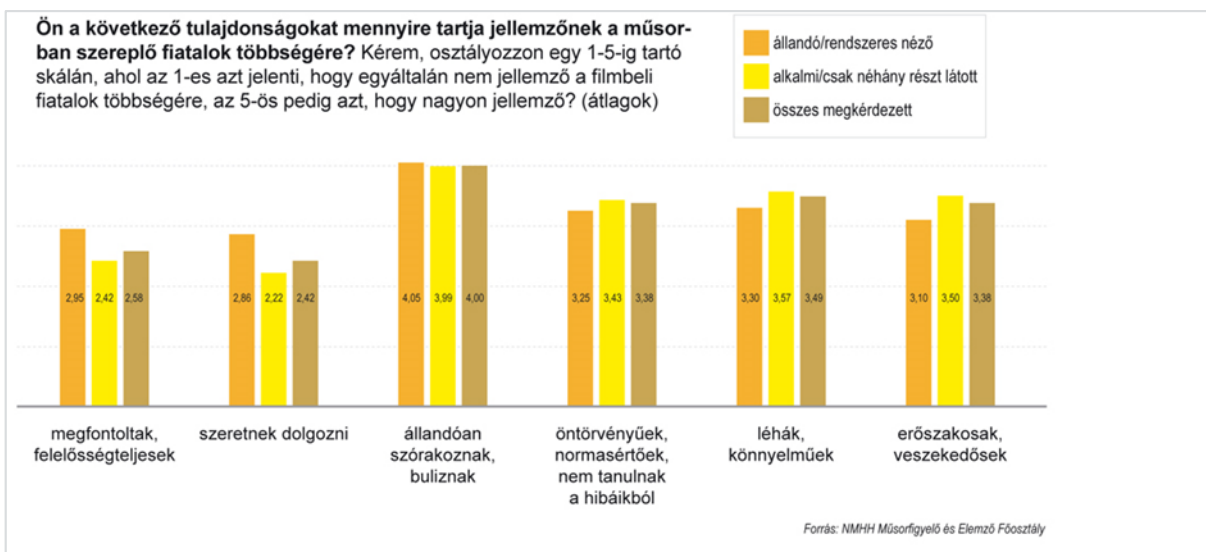
Az *Éjjel-nappal* Budapest című doku-reality a Németországban rendkívül népszerű Berlin – Tag & Nacht licensze alapján készült. A filmsorozat az első két évben néhány módosítástól eltekintve a német mintát követte. Az *Éjjel-nappal* Budapest 2013. február 11-én indult, és már a 15. adástól

⁵ www.rtlklub.hu, letöltés dátuma: 2017. március 28.

emelkedett a nézettsége. Mára az egyik legnézettebb magyar filmsorozat, pontosabban doku-reality lett.

A sorozat főszereplői folyamatosan változtak, és ma is állandóan szerepel mind a műsorban, mind a sorozat Facebook oldalán a jelentkezésre buzdító felhívás (csak érdekességként, a Facebook oldalon mindez az egyik fontos szereplő – Joe – szájába adva).

A sorozat jelenlegi fontos szereplőit – és az RTL Klub által adott jellemzésüket – az alábbi tablóban foglaltuk össze (a tulajdonságok kiemelése jelen tanulmány szerzőjétől származik). Mindez – és az előtte olvasható kutatási eredmény – jól reprezentálja a sorozatban szereplő női és férfi szereplők tulajdonságait.

ÉNB TABLÓ

– a sorozat néhány szereplője az RTL Klub jellemzése szerint¹

Lali 27 évvel ezelőtt született Nyírparszán, és azért jött Budapestre, hogy megismerje az őrlt nagyvárosi életet. Lali egy igazi **kétbalkezes** srác, aki mindent elszúr, de nem lehet rá haragudni. Legjobb barátja Gábor, aki nélkül nem tudja elképzelni az életét. Nem érti, hogy egy ilyen **adonisznak** mint ő, miért nincs barátja. Imádja a görényeit, akikkel együtt lakik az albérletben. Lali legfőbb életcélja, hogy összetartsa az albérletet, és mindenki jón legyen mindenkivel, hiszen neki a barátai jelentik a családját. Mulasztó sztárként hatalmas sikert szerzett, ma már egy ország dúdolja a Lali pop című slágerét, hála mentorának, Bunyós Pityunak. A zenélés mellett próbálkozott már írással is, így született meg az Albérletkalauz, később pedig a Burger Reaktorba tevékenykedett, de ráébredt, hogy a zenélés az ő élete. Lali legnagyobb álma, hogy befutott sztár legyen, teltház koncerteket adjon, és mindenkit meghódítson.

Kristóf egy igazi **rosszfiú**, aki **jóképű** és **ellenállhatatlan**, amivel tisztában is van. Sokat foglalkozik a testével, ha ideje engedi, mindig sportol valamit. Nem köti le magát egyetlen nő mellett sem, inkább az egyéjszakás vagy laza kalandok híve. Kristóf sokszor **önzőnek** tűnik, de valójában hatalmas szíve van. A nőkhoz való hozzáállásában nagy szerepe van az apjának, aki kiskorában elhanyagolta, és ez komoly lelki sebeket ejtett rajta. Kristóf modora **lehengerlő** és **magabiztos**, de ha valami nem az ő elképzelése szerint alakul, könnyen kiborul. Saját bevallása szerint ő Budapest legjobb mixere, jelenleg mégis tetoválóként dolgozik Marci és Karola mellett a szalonban.

Joe nem teljesen makulátlan múltját hátra hagyva egy belvárosi albérletben kezdett új életet, aminek szobáit sorra kiadta, ahol azóta úgy élnek együtt barátaival, akár egy család. Joe az a férfi típus, aki emberismeretével és igazságérzetével szinte minden problémát egy csapásra megold. Élete szerelme Barbi, imád boxolni és motorozni. Néhány évvel ezelőtt saját autószerelő műhelyében dolgozott, legutóbb pedig egy box klubot nyitott egykori legjobb barátjával, Mikivel. Lányka, Hanna jelenleg Németországban él szerelmével, Áronnal, és kisbajával Fruzsival, de interneten keresztül tartják a kapcsolatot. Az **öntörvényű** férfi legfőbb célja, hogy Barbit mindenáron boldoggá tegye, még úgy is, hogy a lány legnagyobb álmát, hogy anya lehessen, nem tudja valóra váltani. Joe legjobb barátja Gábor, akire mindig számíthat, de ha lelki fröccsre van szüksége, Marcira is számíthat!

Gábor egy Erdélyből származó, **csupa szív** ember, akinek nagyon fontos a családja. A legjobb barátja Lali, és bár sokat veszekednek, nagyon fontos szerepet játszanak egymás életében. Gábor igazi **nőcsábász**, akiért döglének a csajok, sármosságával mindenkit lenyűgöz, bár Lali nem érti, miért van ekkora sikere a hölgyek körében. Dolgozott már szerelőként, kidobóként, masszőrként, de otthon van a gasztronómiában is. Nem hagyja ki a futó kalandokat, de valójában ő is a nagy szerelemre vágyik, aminek a megtestesítője Alexa, ősellensége pedig Bécý.

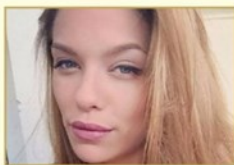

Alexa egy **öntudatos** nő, aki előadja a **szexi vamp** stílust, de a valóságban nem érdeklik a felszínes kalandok. Alexa nagyon **segítőkész**, megpróbál nyitottan, előítéletek nélkül állni az emberekhez. Még ha sokan be is skatulyázzák őt külseje miatt, legtöbbjüket meg tudja győzni arról, hogy az erős smink egy **okos**, mély érzésű személyiséget takar. Alexa legjobb barátja Barbi, akivel mindent megbeszél, nagy szerelme pedig Gábor. Körmösként, és kozmetikusként is dolgozott már, de Bécýnek hála énekesnőként is befutott, a Bang című dalát ma már egy ország dúdolja. Van egy kislánya, Bence, akit nevelőszülőknél van, de sokszor találkoznak. Alexa modellként is megállja a helyét, a férfiak nagy öröme több szexi fotósorozat is készült róla.

Barbi egy **rőzsaszín** világban él, és hisz benne, hogy minden ember alapvetően jó. Folyton saját **érzékenysége** áldozatául esik, amikor elárulják, vagy becsapják. Barbi akaratán kívül sokszor **bajba kever másokat**, és beleszól olyan dolgokba is, amikhez semmi köze. Élete szerelme Joe, és legnagyobb álma egy család, bár ezt Joe képtelen megadni neki. Kislánya kora óta egy habos-babos esküvőről álmodik, és arról, hogy élete szerelmével öregszik meg. Anyukájával, Ildikóval jó kapcsolatban van, bár sokszor összevesznek anyja kotnyelesége miatt. Legjobb barátja Alexa, akivel mindig, mindent megbeszélnek, Barbinak lételemé a **csacsogás**. Imád főzni, és nagyon **házias**, volt már kozmetikus és háztartási menedzser, jelenleg pedig Paula fodrász szalonjában dolgozik.

Karola egy **csinos, vagány** lány, aki öccsével, Félixszel együtt nevelőotthonban nevelkedett. Nehéz gyermekkor miatt sok sérelem érte őt, ezért nem meri kimutatni az érzéseit, de ha valaki közel kerül hozzá, hamar rájön, hogy ő is egy **szeretetéhes, törekény** lány. Annyit csalódott már az élete során, hogy nem bízik meg senkiben, így inkább az egyéjszakás kalandok híve. Karola egy tetováló szalonban dolgozik, és inkább a fiúk társaságában érzi jól magát, így leginkább Kristóf, és Marci állnak közel hozzá.

Bécý lánya, **Evelin** az anyukájával nőtt fel, szegény körülmények között. **Züllött** életmódot élt, a kábítószer sem vetette meg, aztán úgy döntött, hogy felkeresi apját, és kivesszi részét a **fényűző** életből. Jelenleg Bécý villájában él, és a klubban dolgozik, de úgy érzi, apja nem becsüli meg eléggé a munkáját. Nagyon jóban van Szűnyoggal és Alexával, Borira viszont **irigy**, mert úgy érzi, őt jobban szereti Bécý, ezért a lányok sokszor ellentmondásba keverednek. Evelin nagy szerelme Marci volt, aki mellett igazi nővé érett, de kapcsolatuk nem tartott sokáig. Mióta szakítottak, azóta **egyedülálló**, próbálkozott egyéjszakás kalandokkal, de rá kellett jönnie, hogy érzelmek nélkül neki nem megy.

Sári Joe unokahúga, aki Spanyolországból érkezett. Fiatal kora ellenére van egy kislánya, Zsófi baba, és jelenleg válófélben van férjével, Balázssal. Legjobb barátai Karesz, Milán, és Drex, akik imádják őt és kislányát. Jó kapcsolatban van Joeval és Barbival is, akik sokszor vigyáznak kislányára. Joe olyan neki, mintha a pótapukája lenne, így igyekszik óva inteni minden rossztól Sárit. A fiatal lány **egyedülálló anyaként** sok nehézséggel kerül szembe, és örül, ha **unalmas életébe** egy kis izgalom is jut, amiről Robin gondoskodik.

Bécý egy igazi **érdekember**, aki folyton leplezi az érzéseit. Hirtelen lett milliárdos, a főváros több szórakozóhelyének egyetlen, és koronázatlan királya. Azt gondolja, hogy pénzzel mindent, és mindenkit megvehet. **Imádja a csillogást** és a fényűzést, de a legjobban Rockyt, a kuttyát. Lányka, Evelin sokáig nem ismerte apját, de miután megkereste, és jobb kapcsolatba kerültek egymással, rögtön oda költözött a villába, hogy részesüljön a megérdemelt fényűző életmódból. Kapcsolatuk most már jónak mondható, bár Evelin sokszor elléli apja viselkedését. Bécý nagy szerelme Alexa, és bár neki őszintén megnyílt, önzésének köszönhetően mindent elrontott. Igaz barátai nincsenek, de van, hogy ő is megmutatja: valójában **helyén van a szíve**.

A tábló jelen tanulmány részeként készült el, a tartalom forrása:
¹ <http://rtl.hu/rtlklub/budapest/szereplok>, letöltés dátuma: 2017.04.06.

Egy kvázi közösség

A sorozatok világában fontos az ún. eredettörténet és a hely, ahonnan elindult vagy ahol játszódik. Ebben a látszólag homogén társaságban – ahol nem sok információt tudunk meg arról, hogy tagjai pontosan honnan, milyen szociokulturális közegekből, milyen családból érkeztek – különösen fontos a közös nevezők megtalálása. Itt a közös pont, illetve a hitelesség – azaz a valóság illúziójának – zálogát a viszonylag állandó helyszínek (albérletek, hajó, bár, tetováló szalon stb.) jelentik, ahol a mindennapjaikat élik a szereplők.

A filmsorozat a jelenükre fókuszál, arra, hogy hova tartanak, milyen problémák foglalkoztatják őket nap mint nap, kinek milyen kapcsolatrendszere alakul ki a többi szereplővel. A múltjuk, a családjuk felbukkanása inkább csupán konfliktust generáló elemként jelenik meg. (Gondoljunk itt például Lali feltaláló apjának, Edének a feltűnésére, aki három éves korában elhagyta a gyermekét, és most szeretné, ha az megbocsátana neki. Vagy Sári anyja, aki folyton bele akar szólni az unokája nevelésébe, de ritkán és váratlanul bukkan fel a lánya életében.) Itt egy új közösség, egy kvázi baráti kör kialakulása, formálódása zajlik a nézők szeme előtt. Mindez a néző beavatási aktusa, a teljes bevonódását, azonosulási vágyának kielégítését szolgálja, így többek között ez lehet garancia arra, hogy a sorozathoz hosszú éveken keresztül kötődjön. A néző rövid időn belül képes jó ismerősként tekinteni a sorozat szereplőire, gyorsan életük részévé válhat. Mindezt segítik az egyéb médiafelületek, különösen a közösségi média.

Több olyan eszköz említhető, amely a fikció és a valóság határait hivatott feszegetni. Egy fikciós műfaj esetében természetes törekvés, hogy a néző minél inkább bevonódjon, és – bár tudva azt, hogy mindez nem a valóság – valóságosként élje meg/át az élményt. A reality műfaj – sajátos eszközrendszerével – azonban a valóságot hivatott megidézni. Az érdeklődés folyamatos fenntartása miatt ugyanakkor egy ún. „zsugorított valóságot” tár elénk: amelyben folyamatos, szünet nélküli a feszültség, a konfliktus.

Mindemellett a sorozat sehol nem tünteti fel, hogy ez egy konstruált világ (igaz, mentséggént felhozható, hogy a programfüzetekben játékfilmként van definiálva a műsor – ám a néző tájékoztatását ez az egy elem bizonyosan nem éri el).

A sorozat szereplői – fogyasztásuk tekintetében – a felső középosztályhoz hasonló fogyasztói csoportba tartoznak, ugyanakkor mindehhez nem társul semmilyen kulturális érték. Egy kiüresedett fogyasztási konstrukcióval van dolgunk, kulturális disszonanciát érzékelünk, de ez csak a megkonstruált valóság kisebb problémája. Nagyobb gond, hogy a bemutatott valóság szereplői gyakran luxus körülmények között élnek, ugyanakkor az is látható-tudható, hogy a lakbért is nehezen fizetik ki. Nem tudni pontosan, hogy miből élnek – a sorozat szempontjából láthatóan ez egy elhanyagolható tényező – és nem is ezzel vannak nap mint nap elfoglalva.

Apró-cseprő bajaik vannak, ezeket jól-rosszul orvosolják, miközben mindennel kapcsolatban túlfűtött érzelmek mentén kommunikálnak. Agresszív verbalitás jellemzi a szereplőket, aminek az egyetlen értelmezhető célja a figyelem felkeltése, ébrentartása. Az agresszív hangvétel persze valószínűleg „művész” szükséglet is: a fordulatos történet helyett ugyanis – hasonlóan a szappanoperák világához – itt nagyon korlátozott, saját „színészi” eszköztárukra támaszkodva kell megoldaniuk a szereplőknek egy-egy konkrét szituációt. Ezért például ha ordítani kell, az hitelesen működhet, de egyébként a finomabb tartalmak megjelenítésére már értelemszerűen alig-alig képesek. Nincs jelen a humor sem, ami pedig a magyar néző számára – hasonlóan a sikeres, azaz szerethető, trendi reklámokhoz – a mindennapi abszurd helyzetek mélyrétegeit célozná meg.

Már a műsor indulásakor, 2013-ban az alábbi és ehhez nagyon hasonló panaszok érkeztek a Médiahatósághoz: „Én az előzetesekből azt szűrtem le, hogy csúnyán beszélnek, alulöltözöttek, szerelmeskednek kora este, amikor rengeteg gyerek ül a tévé előtt, a főszereplő pedig egy volt bűnöző.”

A sorozat és általában ennek a műfajnak a fő erénye, hogy olcsó előállítani. Ennek többnyire egyik oka, hogy amatőr szereplőkkel dolgoznak, akik minimális instrukció alapján oldják meg a szituációkat, alapvetően nekik kell kitalálniuk a narratívát. „A szerkesztők által gondosan kiválasztott karaktertípusok kevésbé eltérőek, mint a reality show-k esetében, inkább egy jól összeszokott baráti társaság látszatát keltik, akiknek lételeme az éjszakai bulizás. Minden epizódban általában egy szereplő kerül a középpontba.” (Sz. Varga Zsuzsanna, 2001)

A műsor készítői egy-két kamerával – többnyire a statív mellőzésével – dolgoznak, és sokszor a rendezői gondolkodással rendelkező operatőrök munkája a meghatározó elem. Nem nagyon van vágás, éjjel-nappal forgatnak. Ez nagyon igénybe veszi az amatőr szereplőket, ugyanakkor annak, aki pár epizódba beugrik, jó kaland. Eleve túlzott karakterek kellene, és később mindenkinek azt a tulajdonságát erősítik, ami miatt bekerültek. (Az iparági mondák szerint Árpá Attila – amikor visszaesett a Jóban rosszban című filmsorozat nézettsége – úgy döntött, hogy egy terrortámadás alkalmával meghal a fél szereplőgárda.⁶ Itt azonban eleve nagy a fluktuáció: az eredeti kilenc frontemberből már csak négy fővel találkozhatunk a jelenleg 18-ra növelt szereplői gárdában.)

Műsorfolyamba ékelődve – akár háttérzajként is – tömegekhez jut(hat) el

Az esti műsorsávban, a Konyhafőnök VIP és a Barátok közt című műsorok közé ékelődve, a 2017. április 4-én mért, több mint 700 ezres nézőszámmal az Éjjel-nappal Budapest ötödik lett a legnépszerűbb műsorok versenyében.⁷

A műsor fogadtatása egy speciális korcsoport, a kamaszok körében

Egy 2015-ben készült fókuszcsoportos kutatás⁸ tapasztalatai alapján elmondható, hogy ebben a korosztályban igazi rajongókra talált a műsor. A kutatás célja a műsorszámmal kapcsolatos vélekedések, attitűdök és képzetek feltárása volt. A kutatás kimutatta a sorozat általános megítélését és a célcsoport motivációit a széria követésére vonatkozóan, illetve olyan kérdéseket taglalt többek között, hogy a fiatalok milyen gyakran, kivel nézik a programot, megbeszéli-e valakivel a látottakat, hogyan vélekednek a műsorszámban látható karakterekről, eseményekről, milyen mintákat közvetíthet a sorozat, mennyire érzik valóságosnak az ábrázoltakat.

Az eredményekből úgy tűnik, hogy erősen tematizálják életüket az Éjjel-nappal Budapest képei. A kutatás rávilágított arra is, a mintában szereplő kamaszok körében nem egyértelmű, hogy a sorozatban megfogalmazott értékrend, valamint a megjelenő karakterek nem valós alapúak – többen

⁶ <http://www.origo.hu/teve/20090316-pentek-13-es-a-joban-rosszban.html>

⁷ <http://brandtrend.hu/nezettseg/2017/04/04/nezettsegi-adatok-2017-13-het>, letöltés dátuma: 2017.04.04.

⁸ az NMHH Műsorfigyelő és -elemző főosztályának elemzése

bizonytalanok voltak egy-egy jelenet, élethelyzet valódiságát illetően. Bár a műsorban ábrázolt életvitelt nem tartják reálisnak, izgalmas lehetőséget kínál számukra, hogy bepillanthatnak a budapesti huszonevesek életébe. A sorozat követésének szülői támogatottsága igen alacsony volt Budapesten és Győrött, míg a kelet-magyarországi régióban inkább semleges vagy támogató. A beszámolók alapján valószínűsíthető, hogy a sorozatot fiatalabb gyermekek is követik, akik számára a sorozattal kapcsolatos bizonytalanság terhelőbb lehet.

A 14-17 éves lányok körében az jelenthet problémát, hogy a sorozat karakterei és élethelyzeteikbe való magasabb érzelmi bevonódás kedvezőtlenül befolyásolja formálódó ön- és emberismeretüket. A sorozatban ábrázolt életvitellel kapcsolatban megállapították, hogy a szereplők „zéró” vagy alkalmi jellegű munkákból irreálisan magas életszínvonalon élnek, és mást sem csinálnak, mint buliznak, jó cuccokban járnak, „kavarnak”, veszekednek és szexelnek.

A háttértelevíziózók

A műsor nézői természetesen nem csak a sorozatot rendszeresen követők közül kerülnek ki: mellettük ott vannak azok is, akiket a háttértelevíziózás keretében éri el ez a tartalom.

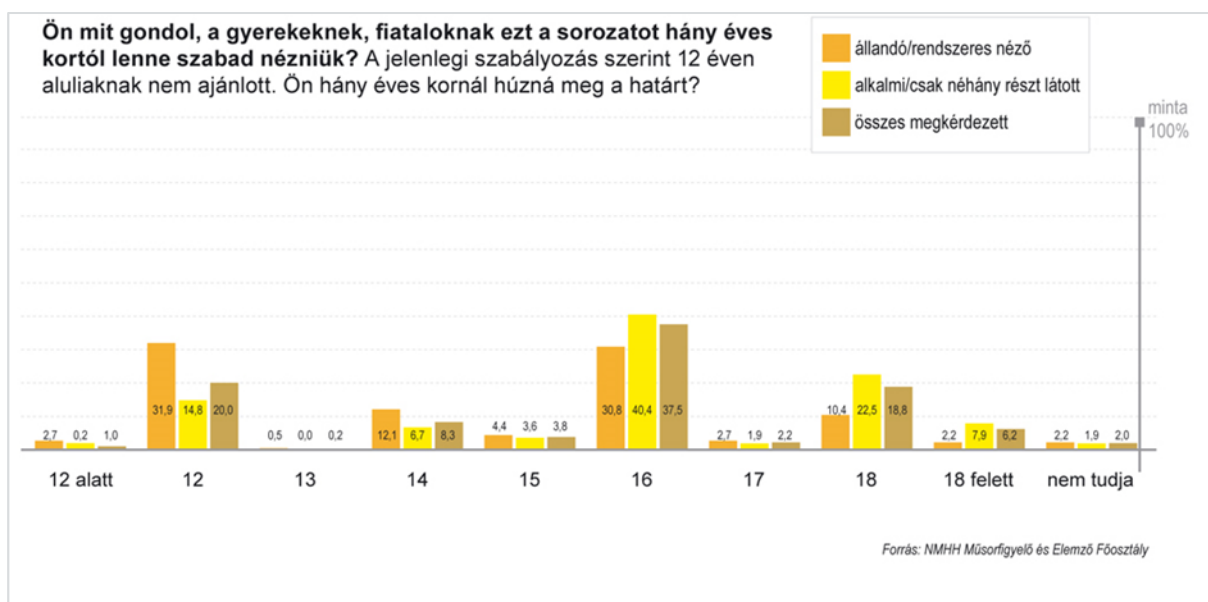
A háttér-televíziózás esetén ugyan csak megosztott figyelemről beszélhetünk, mert ez a helyzet felületes figyelemre kényszerít, és általában valaminek az oldására szolgál: az ún. társas kényszer aspektusa lép fel.

Az RTL Klub Magyarország legnépszerűbb csatornája, amit több évtizedes piaci jelenlétének, műsorai színvonalának, profi műsorszerkesztési gyakorlatának, könnyű elérhetőségének köszönhet. „Magyarországon a nézőkért folytatott harc mellett a szűkösnek bizonyuló reklámpiac is ösztönzi a tévéket az olcsó, de minőséginek szánt új műsortípusokkal való kísérletezésre. A nézőket a csatornához kell vonzani, Magyarországon azonban a legkevésbé sem mindegy, hogy milyen áron. Az USA-ban a csatornák szabadsága e téren nagyobb, egyszerűen több pénzt áldozhatnak új műsorokra, hiszen a reklámpiac nagysága miatt a megtérülés is valószínűbb.” (Sz. Varga Zsuzsanna, 2001)

A neotelevíziózás világában (Umberto Eco, 1983) a kereskedelmi televíziós csatornák elsődleges célja a nézettség folyamatos növelése lett. Ennek nagyon jó eszköze, ha a nézőt egy-egy műsorfolyamon belül képesek megtartani. Sokszor a műsorok egymásra utalásának technikájával érik el azt, hogy a néző szinte rabjává válik az egymás után következő és láncszerűen összekapcsolódó műsoroknak. A hibridizálódott műfajok megjelenésével pedig a fikció és a valóság között egyre inkább elmosódik a határ.

Az emberek – a magánytól való félelmükben – a távkapcsoló után nyúlnak és a csöndet megszüntetve, kényszeres módon ingereket biztosítanak a maguk számára, és legnagyobb eséllyel a legnépszerűbb csatornát, az RTL Klubot használják erre. Főműsoridőben még nagy eséllyel van jelen a család apraja-nagyja, a televízió halló- és látótávolságon belül van, így óhatatlanul is jelen van/lehet az életükben az Éjjel-nappal Budapest is.

Ugyanakkor a nézői vélemények is megerősíteni látszanak azt az álláspontot, hogy a műsor 12-es korhatár-besorolása nem kielégítő. Az előkerülő („felnőtt”) témák, azok felszínes feldolgozása, hatása problematikus lehet a fiatalabb korosztály számára.

A 12-es korhatár-besorolás mellett a sorozat esti főműsoridőben való vetítése problematikus is lehet, de nem önmagában, hiszen az aktuális részt másnap az RTL Klub a délutáni órákban is megismétli, ezen kívül az egyes epizódok – regisztrációt követően – bármikor megnézhetők az RTL honlapján.

A fikció határán – Amerikai álom 2.0

Az amerikai reality ipar egy egészen különös hajtása, vagy már inkább ága a szakmai, műhely, családi vállalkozás valóság show. Számtalan változatban létezik, hol földrajzi helyhez köthetően (pl.: Ausztrál kamionosok), hol speciális szakmai háttérrel rendelkezőkhöz kapcsolódóan (pl.: Aranyásók). E műfaj a klasszikus reality (BB) és a fikciós valóság műsorok (Éjjel-Nappal Budapest, Berlin) közé ékelődik. A helyszínek, a történetek azonban sokkal érdekfeszítőbbek, mint az egy fő helyszínhez (lakás) köthető műsorok. A szereplőgárdájuk ugyanúgy kötött, de gyakran behoznak valós szereplőket (Gerendák királyai). A sorozatok alacsonyabb szériaszámmal készülnek (heti megjelenés), de akár éveken, évtizedeken keresztül is elkísérik a szereplőit. Az American chopper⁹ volt talán az első ilyen típusú műsorfolyam, melyben egy apa és két fia motorokat épít. Az apa, Paul John Teutul rendkívül szigorú a családjához, kényes a minőségre és a pontos határidőkre. A fiúk lázadnak ellene. Érdekes, hogy az apa celebbé vált, rengeteg helyen megjelent, nagy szeretet és tisztelet övezte, fontos, nagynevű barátai lettek, akik a műsorokban is megjelentek, akár mint megrendelők. A Jade láz¹⁰ egy meglehetősen lerobbant családról szól, akik egy idősebb, alkoholistának tűnő nő vezetésével jáde köveket keresnek Alaszkában. A tét: megtalálják-e azt a követ, ami az egész éves megélhetésüket biztosítja, így nagy vitákhoz vezet a családon belül, hogy az a követ, amit felleltek, vajon az-e vagy sem. A Hotel Impossible¹¹–ben egy szállodai szakértő járja Amerikát, aki felkeres lepusztult szállodákat, és sokszor a tulajok akaratával és ellenállásával szemben is átalakítja a szállodát, hogy az jól működjön.

⁹ <http://www.discovery.com/tv-shows/american-chopper/tv-schedule/>

¹⁰ <http://www.discovery.ca/extra/jade-fever>

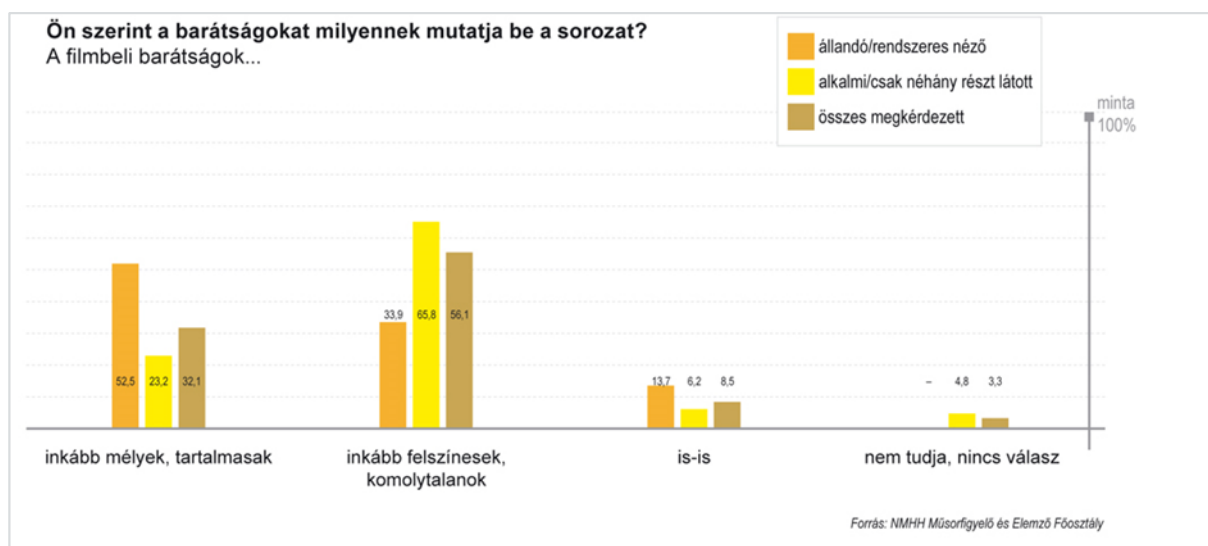
¹¹ <https://youtu.be/437Swl4lydo>

Mozgóképes feldolgozásuk is hasonló – de talán céljaikban más -, mint elemzésünk tárgyáé. Soha nem érezni a kamera jelenlétét, a stáb nem avatkozik bele semmibe, de minden kamera humán megfigyelői státuszt foglal el. Olyan fontos részleteket is bemutat azonban, amit gyakorlatilag lehetetlen megfigyelni, olyan pillanatok tanúi lehetünk, amit csak alapos előkészületek mellett lehetséges rögzíteni (például a Gerenda királyaiban leszakad a daruról egy nehéz tárgy). A kamera jelenléte látszólag nem befolyásolja a történeteket, gyakran kitakarják a szájukat, kifütyülik a trágár szavakat. A tevékenység nem gördülékeny, gyakran vétenek hibát. Ez a dramaturgiai eszköz a valóságosság, a hitelesség látszatát hivatott erősíteni. A vágást elsősorban a fókuszálás és koncentráció jellemzi. Kihagy minden redundáns mozzanatot, a cselekvések lényegi elemeit helyezi egymás után. Látszólag dokumentarista, tehát nem beleavatkozó, de avatottabb szem számára alaposabb megfigyelés közben nyomon követhető a filmes eszközök tudatos használata.

A formátum lényege, hogy minden epizód egy megoldandó feladat körül kialakult konfliktust mutat be, amiben minden esetben az akadályokat legyőző összefogás segít. A dramaturgiájuk kísértetiesen azonos: az első próbálkozáskor elbuknak, de összeszedik az erejüket, akaratukat stb., és sikerre viszik a történetet. Egy felületes, illetve kevésbé iskolázott néző minden bizonnyal valóságosnak éli meg a látottakat. A szereplők magukat alakítják (a motorépítő motorépítő, a bányász bányász) saját környezetükben, a saját cselekvési programjukban. E sorozatok feltűnően egyszerű embereket mutatnak be, kétkezi munkásokat, akik szorgalmukkal és kitartásukkal boldogulnak, e – több tucatnyi – széria közös jellemzője a pozitív mintaadás.

E szándék jelenléte nem érzékelhető az Éjjel-nappal Budapest című sorozatban. A látható életmód panelek a nézők számára többnyire nem adottak (mégis vágyott példa azok számára, akiknek valóban az az egyetlen érvényesülési lehetőségük, ha Budapestre költöznek és társakra találhatnak). A filmben mindenki egyéni életstratégiákat építget, ehhez kell alkalmi társakat találnia. Lehetőséget kap arra, hogy gazdag legyen, hogy ő legyen a „kiválasztott”. A megjelenített „közösség” csupán statiszták gyűlekezete, csak az egyéni érvényesülés eszköztárához tartoznak. Aki támogat, az barát, aki nem támogat, az nem. A sorozat olyan életstílust preferál, ami fogyasztásra ösztönöz és a társak csak az egyéni ambíciók eléréséhez kellenek.

A fenti minták alapján vethető fel a kérdés, hogy egy ilyen népszerű, főműsoridőben vetített műsor, mint az Éjjel-nappal Budapest, miért nem „használja” nézettségét – nem elhanyagolható, potenciális hatása miatt – társadalmilag pozitív célra (is). Mindenesetre indokolt lenne az esti műsorfolyamban felhívni a figyelmet arra, hogy a sorozat csak nyomokban tartalmaz(hat) valóságot. Felvethető lenne néhány olyan lehetőség is, amely révén egy sokak számára kedves műsor funkciója bővíthetne.

A műfaj sajátja: a valóság és a fikció határainak feloldása filmes eszközökkel

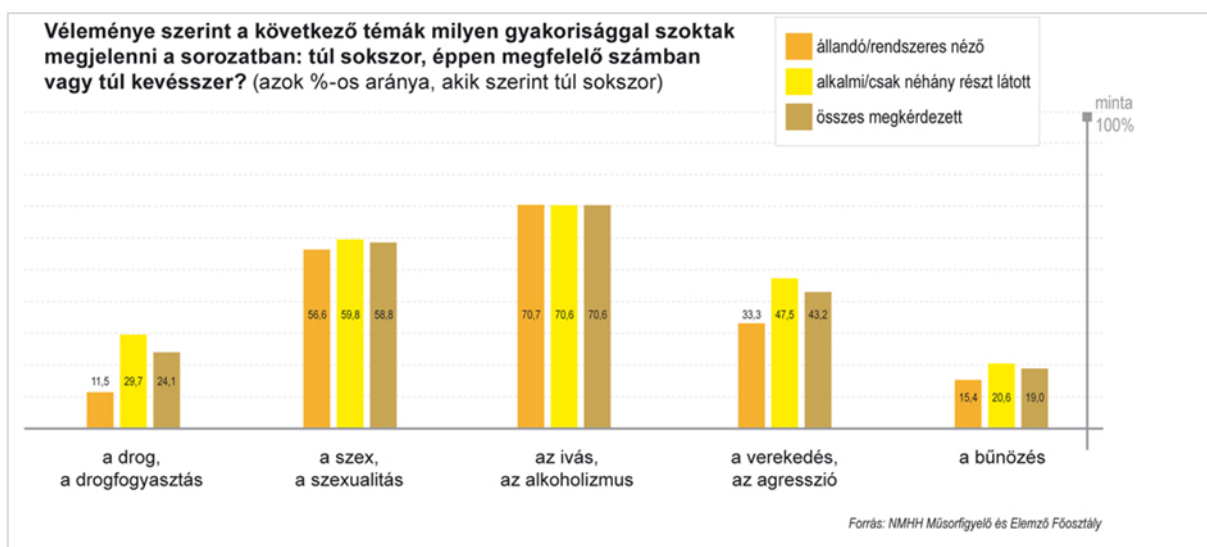
Az Éjjel-nappal Budapest a filmes technika terén hasonló eszközökkel apellál, ugyanakkor – a fentiekben említett – pozitív mintaadás szándékától messze áll. A felnőtt nézők nagy része tisztában van azzal, hogy a szemé előtt „csalnak”. Az Éjjel-nappal Budapestet valóban színes és csodaszép látképekkel díszítik, hiszen az érzéki felütés rég bevált filmes séma. Ami azonban utána következik, az pontosan az amatőrség/hétköznapi valóság/hitelesség látszatát hivatott kelteni. A jeleneteket egy kamerával veszik föl, és teljesen tudatosan úgy rángatják, mint amikor otthon a karácsonyi asztal körül vagy a születésnap zsúron kamerázunk. A hirtelen oldalra mozdulások és rázumolások is az amatőrök jellegzetes módszerei, családi összejöveteleken jókat szoktunk derülni az efféle házi filmekben.

Az Éjjel-nappal Budapest – illetve a műfaj – teljesen tudatosan felvállalja ezt a fajta képépítést, amivel azt sugallja, hogy az amatőr szereplőkről amatőr(nek tűnő) képeket továbbbít. Ezt az első perctől kezdve látjuk, és kezdetben zavaró (illetve a megszokottól eltérő) is lehet, de aztán megszokjuk és elfogadjuk, mert a történet változásaira koncentrálnak. A manipulációnak ez egy teljesen tudatos formája: a lebutított tartalomhoz lebutított képek járnak. A néző azonban ezt is megbocsátja, sőt, attól, hogy a képeket nem több kamerával, hanem gyakoribb elmozdulással állítják elő, még inkább olyan érzése támad, hogy azt a kamerát voltaképpen ő is mozgathatná. A befogadói cinkosság így még teljesebbé válik.

A kamerakezelés és a vágás – egymással szorosan együttműködve – is képesek ezt a látszatot kelteni, szolgálni. A vágás különböző plánokat helyez egymás mellé bizonyos dramaturgiai megfontolások céljából. Az Éjjel-nappal Budapest azonban nem él ezzel az eszközzel. Egy vagy két operatőr a kamerát folyamatosan arra a szereplőre irányítja, aki éppen beszél, vagy valamilyen szituációban van, de általában csak konfliktusos dialógusokról van szó, azaz mindig beszélnek valamiről. Nem teszik, hanem beszélnek, és a kamera mindeközben a szereplők között mozog, lényegében vágás nélkül, egyik szereplőről a másikra átrántva a kamerát és a képet.

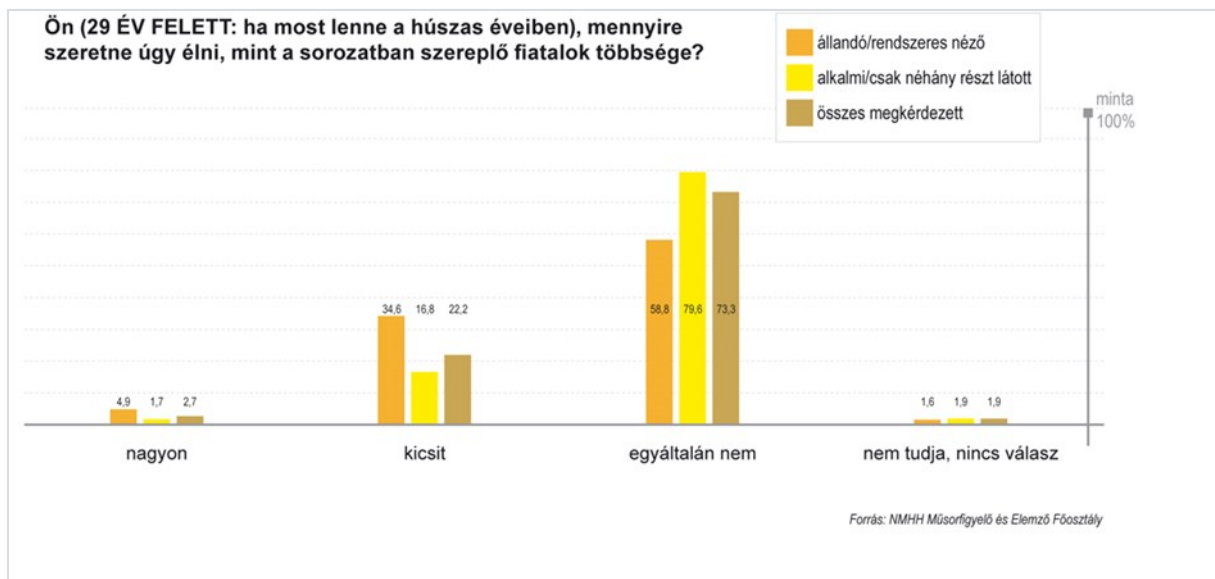
Két filmes eszközről így lemond a műfaj: a plánozásról és a sűrítésről. Lemond a plánozásról, azaz a hangsúlyozás eszközéről, ami abban segít általában, hogy mire figyeljen, koncentráljon a néző. Itt azonban nincs elvágva a jelenet, egyben van felvéve. A kamera ráfordulása az éppen beszélőre annak a koncepciónak a megvalósulása, hogy lemond a sűrítésről is, ami pedig a filmművészet talán legfontosabb eszköze: az élethelyzeteket nem „egy az egyben” veszi fel és jeleníti meg, hanem az időt is sűríti, a teret összehúzza, azaz vezeti a nézőt. Ez itt nem történik meg. Mindez azért lehet így, mert ha megszakítatlan folyamat egy beszélgetés, egy jelenet, annak nagyobb a dokumentum értéke, azt a látszatot kelti, hogy nincs manipulálva, miközben a legsúlyosabban épp a kvázi valóság leképezéssel próbálja elfedni azt, hogy minden momentuma manipulált. Magával a technológiával nincs is gond, hiszen ez a műfaj sajátja (sőt a kamera rángatása minden filmes műfaj hatásos, a hitelességet fokozó eszköze).

Ebben a műfajban és ebben a sorozatban – különösen – mindig csak konfliktusos helyzet van, a jelenetek nem építkeznek, hanem folyamatos konfliktust tartanak fenn. A legegyszerűbb dolgokon tudnak összeveszni, amikről pontosan látszik, hogy előre megírt, dramaturgiailag átgondolt konfliktusok. Nem egy valódi élethelyzetet vesznek fel, hanem úgy csinálnak, mintha ezek valódi élethelyzetek lennének. Úgy tartják fenn az érdeklődést, hogy a konfliktusokkal szembesítik a nézőt, azaz nem valamiféle életkoncepcióval, nem személyiségekkel ismertetik meg a nézőket, hanem csak a legdurvább és legfelszínesebb konfliktusokkal akarnak hatást gyakorolni. Ezért folyamatos a hiszti, a kiabálás, a trágárság és a szex a sorozatban.

Kérdés, hogy mennyiben van köze ennek a való életnek. A megkérdezettek¹² jól érzékelik, hogy nem sok (ugyanakkor keltheti annak illúzióját, hogy bármit elárul, megmutat a mai magyar fiatalokról.) Az élet ennél sokkal unalmasabb, sokkal redundánsabb minden tekintetben. A sorozat sűrít, hiszen ennyit nem vesznek az emberek, ugyanakkor a művészi sűrítés eszközét teljesen figyelmen kívül hagyja.

¹² NMHH-kutatás 2017

Az ún. sztereotípusok és az archetípusok is jó tájékozódási eszközök lehetnének. Előbbiek az aktuális kultúra sztenderdizált tartalmi egységei, utóbbiak pedig az általános kultúra sztenderdizált tartalmi jellemzői, amelyek több koron keresztül képesek jelen lenni. (Király Jenő, 1983, 217.) Az ember azt gondolná, hogy az lehetne a sorozat feladata, hogy archetipikus figurákat mutasson fel.

Lali – a főszereplő – például nem az, igazából súlytalan figura, mint ahogy a többiek is. A szereplőknek az adott szituációban van valami helyi értékük, de karaktereknek sem nevezhetők. A görög drámáktól a nagy játékfilmekig – vagy akár a Szomszédok című teleregényben is – a szereplők általában esszenciálisan jelenítenek meg jellemvonásokat, itt azonban másféle koncepció dolgozik. Minden figurát a feltételezett néző attitűdjéhez mérnek: Lali például a kedves, lüke, jóképű. Az utóbbi fontos és lényegi elem egy ilyen, a külsőségekre (öltözködés, kigyúrt test, tetoválás stb.), az aktuális divatra nagyon adó sorozatban.

Az amatőrizmus apoteózisa

A színészi eszköztár (sűrítés, koncentráció stb.) egy figura lényegi karakterének megjelenítését szolgálja. Az Éjjel-nappal Budapest amatőr színészei azonban leplezetlenül ábrázolják az amatőrizmust: rangra emelik azt, hogy valaki valamihez nem ért. A szereplők biztosan sok filmet, sorozatot láttak, ismerik a műfaj ismérveit és szinte megkapó, ahogy megpróbálnak színészként helytállni. Megpróbálnak úgy beszélni, mint azt a filmekben látták, de ez maga az amatőrizmus apoteózisa.

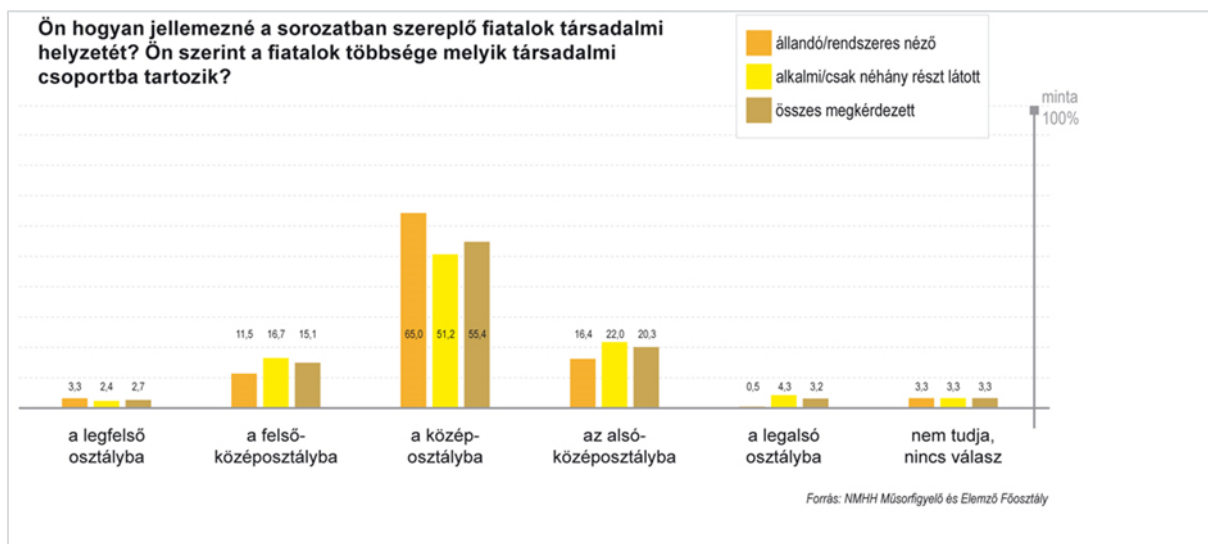
A film formanyelvéhez azonban nagyon erősen hozzátartozik a beszédtechnika. Például ha egy régi televíziós színházi felvételt megnézünk, azonnal kiderül, mi a dikció, hogyan kezelik a szöveget. Lukács kettős mimézisének elmélete érvényesül itt, a tükrözés tükrözése. Van egy televíziós műfaj, ami egy tükörképe a valóságnak. Itt a szereplők a tükörkép tükörképét jelenítik meg. A hozzáértőnek hamisnak, a többségnek viszont könnyen dekódolhatónak tűnik. Ehhez nem kell előzetes ismeret, ez – ilyen értelemben (is) – egy könnyű műfaj.

A realityhez – ilyen értelemben – semmi köze, mert az a mindennapi élet legapróbb részleteit, a zuhanyzást, csetlést-botlást, a jövőt-menést figyeli, ott nincs dramaturgiai kontroll az idő kezelésében

például. Nem is lehet, mert azt a hosszú időt, ami a valóságos életet jelentené, nem lehet kontrollálni. A műsor ezért rengeteg kamera és szereplő bevonásával operál, hogy a hétköznapi élet helyett valami izgalmasabb dolgot mutathasson. Arra koncentrál, hogy ebből az unalmas alapanyagból az élet esszenciáját villantsa fel (szex, fürdés stb.), az intimitást, a nézők elfojtásait hozza napvilágra.

Az Éjjel-nappal Budapest lényege a sodródás. Képtelenség ilyen, naponta forgatott történetet igazából karbantartani. Sodródni, egyszer csak belép egy érdekesebb, kreatívabb szereplő, van egy szín, amivel fenntartják az érdeklődést, de ez rendkívül esetleges. A helyszínek – amelyet a rajongók beazonosíthatnak, rendszeresen felkereshetnek – a villódzó budapesti képek mellett a hitelességet szolgálják, hiszen a helyszín egy filmben ugyanolyan meghatározó, mint a szereplőválasztás. Rendkívül fontos mondjuk – csak, hogy a legnagyobbakat említsük – Fellininél, Tarkovszkijnál: a helyszínek szelleme van, kisugároz bizonyos dolgokat, a készülő filmet befolyásolja, meghatározó az atmoszférája.

Nyilván minden egyes filmes műfaj (ki)használja ezt az adottságot (is). A tipikusan középpolgári helyszín a rajongók státuszához képest magasabb státuszra utal. Az alapterület nagy, vannak külön szobák, tágas helyek, egy lakótelepi lakáshoz képest feljebb és pontosan pozicionált hely, és mindez arra apellál, hogy az ember szereti azt nézni, ami nála és a környezeténél magasabbra pozicionált. Ha a reality általában nem „luxus” körülmények között játszódna, féltő, hogy szinte senki sem nézné.

„Legyél te is az ÉNB sztárja!” / „Senki ne dolgozzon!” (Lali)

„Jelentkezz! Szeretnél együtt bulizni Kristóffal és barátaival? Vagy csajoznál Laliékkal? Lehetsz TE is az Éjjel-Nappal Budapest sztárja. Ha jófej vagy és vidám, imádod a pörgést és a bulikat, akkor itt a helyed!”¹³

A jól bevált recept szerint kiválogatott, viszonylag homogén társadalmi csoportot reprezentáló amatőr szereplők a pénz és a hírnév reményében vállalják el filmbeli szerepüket. Ez utóbbira jó példa Alexa

¹³ <http://rtl.hu/most/budapest/ejjel-nappal-budapest-2017-03-31>

karrierje, aki énekesnőként is profitál a műsorból.¹⁴ Nagy nyilvánosságot kapnak, hiszen a főszereplők szinte napi rendszerességgel jelen vannak a nézők életében. Egy profi színész egy sikeres film magas nézettségi mutatói mellett sem tudja mindezt produkálni.

Az amatőr szereplők némelyikét többen ismerik a fiatalabb generáció tagjai közül, mint a nemzet bármelyik színészét – a csatorna féltve is őrzi filmbeli identitásukat.

Régi recept ez is: a nézők által ismert arc a sorozatot népszerűsítse, kizárólag ehhez legyen köthető. Ez figyelhető meg olyan sztároknál is, mint például Bruce Willis, aki – ugyan profi színészként és nem a reality-k világában, de – népszerűségét a Simlis és a szende sorozatnak köszönhetette. De hazai példával élve, a Szomszédok című teleregény – ma már népszerű – akkor még a széles közönség számára ismeretlen színészeknek (Nemcsák Károly stb.) hozta meg a sikert. Ugyanakkor a már olyan népszerű színész, mint például Zenthe Ferenc is olyan nagy erővel hatott, hogy képes volt még a filmes kánont is újraírni. A színész a Tenkes kapitányából Taki bácsivá avanzsált a tömegek szemében.

Az Éjjel-nappal Budapest szereplői esetében minden esemény, sztori a filmbeli szerepekből generálódik. Ahogy Alexa fogalmaz egy interjúban: „Mindent ennek a műsornak köszönhetek!”¹⁵ Filmbeli vezetéknévük is elfelejtődött az évek során, vezetéknévük lényegében ÉNB. Ennek az a bája, hogy kapcsolatuk, összetartozásuk mélyül a való életben is, a név mintegy testvéri viszonyt is feltételezhet(ne).

Ahogy ezt az Éjjel-nappal Budapest sajtófőnöke nyilatkozta, sokszor a szereplők a forgatáson kívül is a filmbeli nevüket használják. Az amatőr szereplőknek kialakul egy filmbeli identitása, és ha éjjel-nappal ezt a szerepet kell játszania, vállalnia, félti, hogy sérül a saját korábbi identitása.

A szereplők – mint azt korábban jeleztük – elég homogén társadalmi csoportot reprezentálnak. A sorozat fiatal szereplői vidékről költöztek a fővárosba, ahol kommunaszerű közösségben élnek. Nem tudni pontosan, hogy miből, mindenesetre Joe szavait idézve „pazar” lakásban laknak.¹⁶

Lali, aki szerepe szerint egy vidéki srác aki nem igazán ért semmihez és hónapokat késik a lakbérrel. Humoros, kedvelik – a 2017-es kutatási adatok¹⁷ szerint a sorozat legnépszerűbb szereplője, a sorozaton kívül is aktívan van jelen a médiában. Joe elmondása szerint a szériabeli szerepükkel 99 százalékban egyező életet élnek. Az ő esetében például: van egy 17 éves fia az életben, a filmben pedig egy 17 éves lánya és elvált. Börtönviselt, ő a lakás tulajdonosa, autószerelő műhelye van, ahol Gábor a munkatársa.

Különböző habitusú emberek, ami igaz rájuk, hogy engedelmes fogyasztók, könnyedén, átmeneti kapcsolatokban és egy kommunaszerű világban – leginkább a mának – élnek.

Hogy mindezt miből teszik, azt nem tudni pontosan. Lali egy interjúban úgy nyilatkozott 2016-ban, hogy „A pénz az mindig van! Úgy keressük a pénzt, hogy élvezzük.” Fontosnak véli kiemelni a nyilvános szerepléseit. „Fontos a szórakoztatás, nem azért jönnek el a koncertemre, mert jó hangom van, csak a szórakoztatás a fontos!” Egy másik interjúban így nyilatkozott: „Nagyon remélem, hogy szórakoztató vagyok!” Amikor az ún. Lali Pop utáni népszerűsége apadni látszott, az ún. Buli Császár adottságait próbálta kiaknázni a csatorna. Amellyel, Lali szavaival élve, „Újra hatalmas nagy sztár

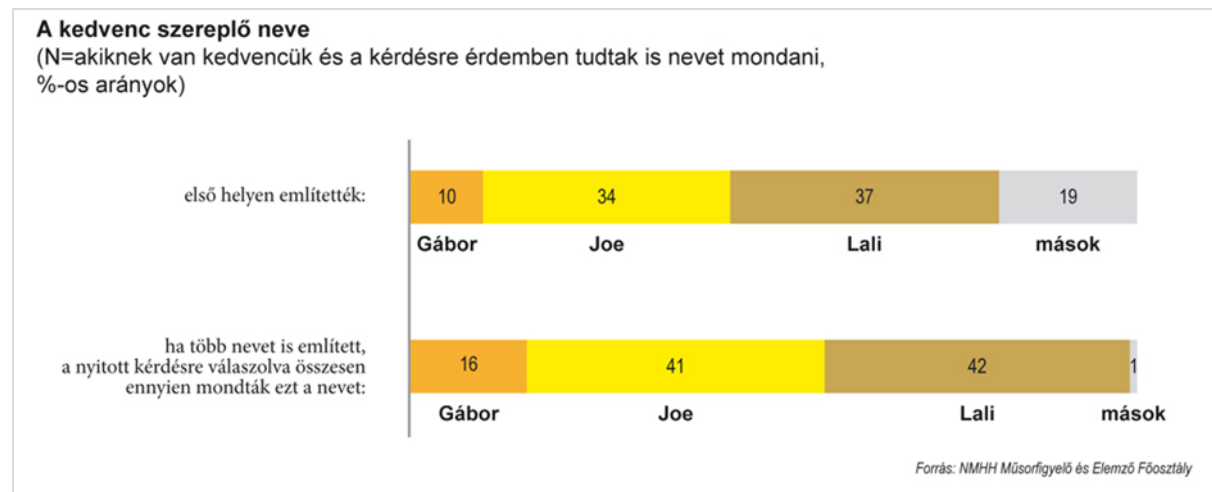
¹⁴ <http://rtl.hu/rtiklub/budapest/klippremier-enb-alexa-tulpart>

¹⁵ 4. születnap: https://www.youtube.com/watch?v=XQh_hA_N_Zw

¹⁶ Facebook bejegyzés: Sziasztok, Joe vagyok! Szeretnék ebben a pazar lakásban lakni egy rakás fiatalal együtt? Letöltés dátuma: 2017. április 5.

¹⁷ 2017. március, NMHH Műsorfigyelő és -elemző főosztály

leszek.” A második legnépszerűbb figura Joe, aki így nyilatkozik egy interjúban: „Szeretek a középpontban lenni. Egy alfa hím vagyok! Öntörvényű vagyok!” A dobogó harmadik helyezettje a felnőtt lakosság körében végzett kutatás alapján Gábor. A kedvencek között ők kerülnek említésre elsőként. Rajtuk kívül a megkérdezettek nagyon nagy eltéréssel Kristófot, Barbit és Alexát említették.

2013 óta a kilenc főszereplő 18-ra bővült. Többségük 20 és 30 év közötti. A sorozatban a gyerekek és az idősebbek mélyen alulreprezentáltak. Ebben az alternatív valóságban öregekkel például nem is találkozunk, az idősebb korosztályt Lali apja, Ede képviseli.

Az idősebb néző őszinte kíváncsisággal ülhet le a televízió elé annak reményében, hogy megtud valamit a fiatalok életéről. „Megnéztem. Kérdés, ki a célközönség? – mondja a 75 éves nyugdíjas Jutka, akinek két lánya és négy unokája van. „Én, aki szeretem az RTL bizonyos műsorait, most nem leszek sorozatfüggő. Gondolom, nem nekem szánták, nem tudok azonosulni a problémákkal, és a témákkal. Így élnek ma a fiatalok? Lehet, de azt hiszem, nem ez az általános. Vagy igen? De ha igen, nem életszerű nekem. Erőltetett. Két fő téma volt tegnap, élünk-e állapotosan, nagy hassal szexuális életet, és egy asszonykórus szereplése egy éjszakai szórakozóhelyen. Az alapötlet biztosan jó, egy nagy közös lakás akár egy mai film alapötlete is lehet. De hogy minden nap történnek nagy események, melyek bemutatják a problémákat? Fáradtnak éreztem. És közben Budapest nevezetes pontjai bukkannak fel, Id. hidak, Halászbástya stb. A szereplők, úgy tudom, amatőrök. Ez érezhető. Bár ez nem lenne probléma, ha érteném a szöveget, de érezhető az amatőrizmus az elkapkodott, betanított szövegmondáson. Egyébként a szereplők egyénisége számomra közömbös, ilyenek a mai emberek. Leginkább a nagy közös lakásra figyeltem fel, jó a dekoráció, a különböző színű ajtók, gondolom a tulajdonosok szerinti a megosztás. Hát, röviden ennyi a véleményem egy általam lefáradtnak, erőltetettnek ítélt műsorról.”¹⁸

¹⁸ az interjú 2017. március 17-én készült

Az idősebb korosztályhoz hasonlóan a gyermekek is alulreprezentáltak a sorozatban: fizikai valójában egyedül Zsófi, Sári három év körüli kislánya van jelen, akinek annyi szerepe marad, hogy el kell viselnie a körülötte lévő felnőttek hangos szóváltásait. (Ugyanakkor a főszereplők sztrorijában többször előkerülnek a gyermekvállalás körüli problémák.)

A valóság leegyszerűsítése

A leggyakrabban előkerülő témák a szórakozás köré szerveződnek, azaz hogyan ütik el a szabadidejüket. Szappanoperai kellékeket is használnak, ilyen pl. az ármány, a cselszövés, de alapvetően segítőkészen állnak hozzá egymás dolgaihoz. Ez egy nagy erénye a sorozatnak, amennyiben sikerül mindennapos konfliktusait békésebb úton – többnyire ösztöneikre hallgatva – feloldaniuk. Persze mindeközben – leginkább – kiabálnak, veszekednek, konfliktust generálnak. "Miért nem takarodsz el az életemből?" – ordítja Lali, amikor apja elkövet egy nagy tapintatlanságot: felidéz egy múltbeli emléket, de összekeveri Lalit egy másik gyerekével, aki egy másik kapcsolatából származik. Lali kiborul és bosszút áll az apján.¹⁹ „Hát milyen egy beteg agyú szerencsétlen vagy Te, hogy ilyen módon akarsz lelkiileg terrorizálni, így magadhoz kötni!”²⁰ – kiabálja mindezt Dani, amikor kiderül, hogy Evelin nem gyógyszerelte be magát, nem lett öngyilkos. „(...) Evelin csak megjátszotta az egészet, hogy így kösse magához Danit, mindenki elfordul tőle. Dani végleg szakít vele, és keményen beolvas neki.”²¹ Evelin ott áll megszágyonultnan, kétségek között vívódva. Mikor a legnagyobb segítségre lenne szüksége „barátai” és testvére részéről, mindenki elfordul tőle – drámai helyzet, amely aztán egy gyors kamerarántással nem is kerül feloldásra.

A sorozatban a – mégoly komoly – témák feldolgozása is felszínes, ám nagyobb baj, hogy gyakran kifejezetten hazug és torz. Az Éjjel-nappal Budapest utóbbi heteiből jó példa erre, amikor Lali és apja,

¹⁹ 2017.03.30. Letöltés dátuma: 2017. április 1.

²⁰ <http://rtl.hu/rtlklub/budapest/kiderul-hogy-evelin-nem-gyogyszerezte-be-magat>

²¹ Álljon itt példaként az előzmény is: „Gréti legyőzte a kételyeit és összejött Danival. Amikor később intimebb helyzetbe keveredtek, Dani egy vészjelző sms-t kapott Evelintől, és rémülten Simonék lakásába rohant. Simon reggel tiszta ideg volt, amiért Evelin öngyilkosságot kísérelt meg. Nem értette, hogy jutott el idáig a testvére, és miközben a történekről beszélgettek Majáékkal, Evelin megjelent az ajtóban. A lány azt állította, hogy hiába a kórházi protokoll, ő otthon érzi jól magát. Dani is megölelte a lányt, és elmondta, mennyire aggódott érte. Simon nem hagyta békén Evi, és arra kérte, hogy menjenek vissza a kórházba, mert beszélni szeretne az orvosával. A lány hallani sem akart erről, és miközben Simon a testvére ágyát igazgatta, megtalálta a párna alatt az „altatókat”, amik valójában C-vitaminok voltak. Daninak és Siminek egyből összeállt a kép: Evelin valójában megjátszotta az egészet, és nem vett be semmit. Dani brutálisan kiakadt, amiért Evelin ezt tette vele, és Simon is magára hagyta a lányt. Dani Grétihez rohant, és elmesélte a lánynak, mi történt Evivel. Gréti megpróbálta lenyugtatni Danit, és azzal védte Evelint, hogy minden annak tudható be, hogy a lány labilis. Gréti a történekt után arra kérte Danit, hogy tartsák titokban a kapcsolatukat. Mikor Majáék hazaértek, ők is kérdőre vonták Evelint, amiért mindenkire a frászt hozta. Simon azt tanácsolta Evinek, hogy forduljon szakemberhez, de a lány ehelyett belevetette magát a munkába. A Voilában Roland is megtudta, mi történt, és ő is totál kiborult Evi akcióján. Dani megjelent a klubban, és elhozta a kilépő papírjait. A klubban elszabadultak az indulatok, és Dani mérgében majdnem Evi fejéhez vágta, hogy Gréti miatt szakított vele.”

Ede, egy többször visszatérő kínos jelenetben valamilyen új dolgot szeretnének feltalálni, majd szabadalmaztatni. A jelenet minden pontja – ahogy elmennek az „emberek közé”, hogy eszükbe jusson valami újdonság, ahogy ott „interjúznak”, ahogy megszületik a „nagy” ötlet, majd ahogy elkezdik kikísérletezni azt, ahogy a gyógyszer kifejlesztésének, szabadalmaztatásának összes költségét 300 ezer forintba saccolják, amit kölcsön kellene kérni valakitől, nemhogy bornírt és hazug, de kifejezetten megtévesztő is lehet.

Az Éjjel-nappal Budapest gyakran a valóság képzetét keltő körülmények között megtévesztő tartalmakat sugall.

Egy jobb élet ígérete

A doku-reality készítői olyan „újjgazdag” lakást választottak a főbb jelenetek rögzítéséhez, amelyben művi és hamis tárgyak sokasága kap helyet. Hatalmas terekben zajlanak a kisszerű beszédhelyzetek. A szereplők idegenül mozognak a térben, de az a feladatuk, hogy állandóan kószáljanak, a modern világ ugyanis az állandó mozgásra épül. A „hősök” óriási ebédlőasztalnál eszik a lekváros kenyeret és kevergetik mellé a kávéjukat.

A filmsorozatban imitált mozgások azt sugallják, hogy ezeknek az embereknek a lekvárevés közben is izgalmas az életük, miközben a karakterekről jól tudjuk, tartalmas létről nem igazán beszélhetünk, az izgalom pedig teljesen sajátos jelentést hordoz számukra. Örökösen csöngenek a telefonok, azt sugallva, hogy akit keresnek, fontos ember. De hát tudjuk, hogy nem az.

Itt soha nem kell tanulni vagy bevásárolni, valódi praxisa és hétköznapi feladata jóformán senkinek sincs, itt szinte mindenkinek csak pénze és szabadideje van, amit ki kell töltenie cselekedetekkel. Például azzal, hogy az anya meglepi a gyereket reggeli szex közben. Ócska és valószerűtlen, de a műfaj szabályai szerint ezt és az ehhez hasonló akciókat hangsúlyozzák a forgatókönyvírók. Érthető is, hiszen kinek kell például az öregség, a szürke hályogtól vagy demenciától szenvedő nagyszülőök látványa? Itt nincs lábfájás, nincsenek valódi problémák, nyavalyák, mint az életben, nem törik el a virágváza, nem záródik be véletlenül előttük a liftajtó, nem romlik el a wifi, nem ég ki az izzó a csillárban, amit aztán ki kellene cserélni: itt minden a „mintha” világot modellezi. Amelyben szeretnének élni, de nem lehet. Mert nincs. A szereplők „mintha” házakban élnek „mintha” életüket, „mintha” konfliktusai vannak a valódiak helyett, „mintha” székeken ülnek és „mintha” ágyakban szeretkeznek: általában úgy csinálnak, mintha celebek volnának.

A sorozatban erre a közhelyrugóra jár az agya mindenkinek. Taposni a fontos élet felé, és magunk mögött hagyni a kisszerűségeket. A szereplők pedig elfogadják ezt a mintha szereposztást, úgy csinálnak, mintha egy szemvillanás alatt át tudnának lényegülni. És lényegtelen kis senkikből (amilyenek a valóságban vagyunk, és ezt pontosan tudja magáról a tévéző is) lekvároskenyér evés közben fontos emberré tudnánk válni, akit minden percben fölhív az impresszárió, a vezérigazgató vagy más fontos „senki”.

A sorozat készítői – elsősorban a műfaj (doku-reality) sajátosságából fakadóan – a valóság és a fikció határainak elmosására törekszenek. Mindezt azonban anélkül teszik, hogy feltűntetnék: a műsorban megformált karakterek, az általuk képviselt értékek, illetve a szereplőkkel történő mindennapi helyzetek, konfliktusok nem valódiak. Ez azért különösen problematikus, mert a sorozat előszeretettel nyúl olyan érzékeny témákhoz, mint például a droghasználat, a párkapcsolati problémák, az erőszak. Helyzeténél fogva a sorozat maga pozicionál jól-rosszul, sokszor esetlegesen olyan témákat is, amelyek egyébként kevés figyelmet kapnak a mai magyar társadalomban (homoszexualitás, örkbefogadás, szexfüggőség stb.).

Különösen problematikusak a szexuális utalások, tartalmak, a vulgaritás folyamatos jelenléte. „A valóság megidézésének, a hitelesség megerősítésének egyik fontos eszköze, hogy trágárnak minősülő szavakat is becsempésznek a szereplők szájába. Az eredetiség és a spontaneitás látszatát keltő közepesen erős kifejezések (pl. szar, szarság) minden esetben kisípolásra kerülnek, többnyire mégis érthetőek.”²² Joggal feltételezzük, hogy a nagy nézőszámot elért doku-reality intenzitása miatt (is) erőteljes közvetett és közvetlen hatást képes gyakorolni nézőire és azok környezetére.

Az Éjjel-nappal Budapest legfőbb baja, hogy úgy építi a hamis világot, hogy maga is tisztában van ezzel. Még az illúziók építésére sem hagy lehetőséget, ami pedig igazán járhatna a nézőnek.

²² NMHH, Műsorfigyelő és -elemző főosztály

Összefoglalás

A népszerű sorozatok (szappanoperák, reality-k) fontos társadalmi, kulturális és pszichológiai szerepet játszanak életünkben, hiszen azzal, hogy a televíziót befogadtuk a lakásunkba, lakótársat, barátot szereztünk magunknak. A legtöbb érzelmet keltő, vitát indító, beszédtemával szolgáló, életünkre a leginkább ható televíziós műsorok, tartalmak – amelyek mára az interneten illetve ezáltal többféle adathordozón (számítógépen, táblagépen, okostelefonon) is elérhetőek – talán éppen a sorozatok.

Az Éjjel-nappal Budapest című doku-reality a Németországban rendkívül népszerű Berlin – Tag & Nacht licensze alapján készült. A filmsorozat az első két évben néhány módosítástól eltekintve a német mintát követte. Az Éjjel-nappal Budapest 2013. február 11-én indult és már a 15. adástól emelkedett a nézettsége. Mára az egyik legnézettebb magyar filmsorozat, pontosabban doku-reality lett.

Az adásonként átlagosan több mint 600.000 nézőt vonzó sorozattal kapcsolatban – a Médiahatósághoz érkező beadványokból, illetve egy 2015-ben lebonyolított fókuszcsoportos és egy 2017 márciusában végzett telefonos (a magyar felnőtt lakosságot reprezentáló) adatfelvétel eredményeiből – az derült ki, hogy a sorozat nézőinek többsége problematikusnak, elítélendőnek találja a műsorban található tartalmakat különös tekintettel arra, hogy főműsoridőben, 12-es korhatár-besorolással kerül adásba.

A 2013-ban kilenc amatőr szereplővel induló sorozat szereplőinek száma mára 18-ra bővült. Többségük 20 és 30 év közötti, a gyerekek és az idősebbek mélyen alulreprezentáltak (öregekkel például nem is találkozunk).

Az Éjjel-nappal Budapest a szereplők jelenére fókuszál, arra, hogy hova tartanak, milyen problémák foglalkoztatják őket nap, mint nap, kinek milyen kapcsolatrendszere alakul ki a többi szereplővel. A múltjuk, a családjuk felbukkanása inkább csupán konfliktust generáló elemként jelenik meg.

Egy fikciós műfaj esetében természetes törekvés, hogy a néző minél inkább bevonódjon, és – bár tudva azt, hogy mindez nem a valóság – valóságosként élje meg/át az élményt. A reality műfaj – sajátos eszközrendszerével – azonban a valóságot hivatott megidézni. Az érdeklődés folyamatos fenntartása miatt ugyanakkor egy „zsugorított valóság”-ot tár elénk: amelyben folyamatos, szünet nélküli a feszültség, a konfliktus. A szereplőknek apró-cseprő bajaik vannak, ezeket jól-rosszul orvosolják, miközben mindennel kapcsolatban túlfűtött érzelmek mentén kommunikálnak. Agresszív verbalitás jellemzi a szereplőket, aminek az egyetlen értelmezhető célja a figyelem felkeltése, ébrentartása a sorozat iránt.

Ebben a műfajban és ebben a sorozatban mindig csak konfliktusos helyzet van, a jelenetek nem építkeznek, hanem folyamatos konfliktust tartanak fenn. A szereplők a legegyszerűbb dolgokon tudnak összeveszni, amikről pontosan látszik, hogy előre megírt, dramaturgiailag átgondolt konfliktusok. Nem egy valódi élethelyzetet vesznek fel, hanem úgy csinálnak, mintha ezek valódi élethelyzetek lennének. Úgy tartják fenn az érdeklődést, hogy a konfliktusokkal szembesítik a nézőt, azaz nem valamiféle életkoncepcióval, nem személyiségekkel ismertetik meg a nézőket, hanem csak a legdurvább és legfelszínesebb konfliktusokkal akarnak hatást gyakorolni.

Ebből következik, hogy a sorozatban a – mégoly komoly – témák feldolgozása is felszínes, ám nagyobb baj, hogy gyakran kifejezetten hazug és torz képet közvetítenek. Az Éjjel-nappal Budapest gyakran a valóság képzetét keltő körülmények között megtévesztő tartalmakat sugall.

A sorozat készítői – elsősorban a műfaj (doku-reality) sajátosságából fakadóan – a valóság és a fikció határainak elmosására törekcszenek. Mindezt azonban anélkül teszi, hogy feltüntetnék: a műsorban megformált karakterek, az általuk képviselt értékek, illetve a szereplőkkel történő mindennapi helyzetek, konfliktusok nem valódiak. Ez azért különösen problematikus, mert a sorozat előszeretettel nyúl olyan érzékeny témákhoz, mint például a droghasználat, a párkapcsolati problémák, az erőszak. Helyzeténél fogva a sorozat maga pozícionál jól-rosszul, sokszor esetlegesen olyan témákat is, amelyek egyébként kevés figyelmet kapnak a mai magyar társadalomban.

Az Éjjel-nappal Budapest legfőbb baja, hogy úgy építi a hamis világot, hogy maga is tisztában van ezzel. Még az illúziók építésére sem hagy lehetőséget, ami pedig igazán járhatna a nézőnek.